

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

**Використання інноваційних технологій у логокорекційній
роботі з учнями з тяжкими порушеннями мовлення в
умовах змішаного навчання**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття рівня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 213М групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Спеціалізації 016.01 Логопедія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Логопедія
Крошка Анастасія Юріївна

Керівник: к. пед. н., доцентка Кабельнікова Н. В.
Рецензентка: к. пед. н., доцентка кафедри
логопедії Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
Ласточкина О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ ТПМ.....	8
1.1. Роль інноваційних технологій у логокорекційній роботі вчителя-логопеда.....	8
1.2. Особливості логокорекційної роботи з учнями початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення.....	13
1.3. Сучасні підходи до організації логопедичної роботи в умовах змішаного навчання.....	17
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ТПМ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	22
2.1. Діагностика стану сформованості мовленнєвої функції у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення.....	22
2.2. Система логопедичної роботи з елементами інноваційних технологій в початковій школі в умовах змішаного навчання.....	32
2.3. Інтерпретація результатів контрольного експерименту.....	41
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства кількість дітей, які мають тяжкі порушення мовлення значно збільшилися у порівнянні із попередніми роками. Саме тому питання розвитку мовлення у дітей на сьогодні є актуальним та набуло великого значення в умовах безперервного удосконалення змісту логокорекційного втручання у системі спеціальної та інклюзивної освіти.

Діти із тяжкими порушеннями мовлення є особливою категорією дітей із відхиленнями у розвитку. На тлі нормотипового слуху та первинно збереженого інтелекту в них наявні значні відхилення у мовленнєвій функції, що безпосередньо негативно впливає на становлення їх психіки. Тяжкі порушення мовлення мають свою особливу клінічну та психолого-педагогічну симптоматику. Тому в системі логокорекційного впливу із зазначеною категорією дітей виділяють основні напрями корекційно-розвиткового навчання: якісне збагачення та активізація словника; формування умінь правильно та виразно використовувати у своїй мовленнєвій діяльності лексичні структури мови, розвиток фонематичних процесів та корекція звуковимови [2, с. 32].

В останні роки у зв'язку із оптимізацією надання освітніх послуг дітям з порушеннями розвитку корекційні заняття із елементами інноваційних технологій набувають все більшої популярності, адже вони сприяють гуманізації процесу навчання, особистому орієнтуванню та оптимізують процес взаємодії логопеда з дітьми. Поряд з цим інноваційні методики дозволять логопеду значно розширити спектр здібностей дитини, зокрема максимально замотивувати дитину до спільної діяльності; сформувати у неї інтелектуальну та емоційно-вольову сферу (уміння керувати своїми емоціями).

Серед сучасних інноваційних технологій, які активно використовуються логопедами на корекційних заняттях, варто виділити: арт-терапевтичні технології; сучасні технології сенсорного виховання, технологія логопедичного та пальчикового масажу; тілесно-орієнтовані технології; Су-джок терапія, інформаційні технології [7, с. 45].

Активне використання інноваційних технологій у роботі із дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення дозволить стимулювати системи кори головного мозку, що відповідають за мовлення дитини; нормалізують анатомо-фізіологічні процеси; скоротять терміни корекційної роботи при цьому підвищиться їх якість та ефективність; зменшать енергетичні затрати та нормалізуються нейродинамічні процеси кори головного мозку дитини.

Особливий інтерес складає змішана форма навчання, так як значна частина традиційного навчального часу замінена на онлайн-навчання. Змішане навчання в логопедії здатне органічно поєднувати у собі формальні засоби навчання, а саме дистанційне вивчення теоретичного матеріалу та інноваційних форм навчання; освоєння практичних вмінь та навичок у формі денних занять та здачі іспитів в електронному вигляді. Тобто змішана форма навчання успішно поєднує, як денні так і дистанційні форми навчання.

У ході дослідження здійснений науково-теоретичний аналіз вітчизняних джерел із проблеми впровадження інноваційних підходів до роботи з дітьми із ТМП, за результатами якого виявлено значну кількість науково-методичних публікацій (В. І. Галущенко [7], Т. В. Дегтяренко [10], Л. М. Коновалова [14], О. Маслова [20], Н. М. Матвієнко [21], С. М. Решетнік [25], Ю. В. Рібцун [27], Н. В. Савінова [30], М. К. Шеремет [43]), проте питання використання інноваційних технологій за змішаної форми навчання, що виникла внаслідок повномасштабного вторгнення РФ до України, вивчено недостатньо.

Саме тому актуальність порушеної проблеми, її теоретичне та практичне значення зумовило вибір теми кваліфікаційного дослідження: «Використання інноваційних технологій у логокорекційній роботі з учнями з тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаного навчання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерське дослідження виконано відповідно науково-дослідної теми кафедри спеціальної освіти ХДУ «Зміст та технології навчання в системі спеціальної освіти та інклюзивному освітньому середовищі» (0119U101727 від 22.11.2019.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання інноваційних технологій у роботі із дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення, в умовах змішаного навчання.

З метою досягнення сформованої мети було поставленні наступні завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел щодо використання інноваційних технологій у логокорекційній роботі вчителя логопеда.
2. Розкрити сутність корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення.
3. Розглянути особливості дистанційної корекційної роботи вчителя-логопеда в умовах змішаного навчання.
4. Здійснити аналіз стану сформованості мовленнєвої функції у дітей, які мають тяжкі порушення мовлення.
5. Розробити та експериментально перевірити систему логопедичної роботи з використання інноваційних технологій в умовах змішаного навчання.

Об'єкт дослідження: логокорекційна робота з учнями з тяжкими порушеннями мовлення.

Предмет дослідження: система логопедичної роботи з використанням інноваційних технологій в початковій школі в умовах змішаного навчання.

Для реалізації поставленої мети та вирішення завдань використано систему взаємопов'язаних *методів дослідження*, а саме: метод аналізу та узагальнення педагогічної та навчально-методичної літератури з обраної проблематики; метод дедукції, метод бесіди; метод спостереження; метод абстрагування; системний метод; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження: Херсонський загальноосвітній навчально-виховний комплекс № 48 Херсонської міської ради.

Елементи наукової новизни дослідження. Доповнено вже існуючу базу науково-методичних напрацювань стосовно особливостей використання інноваційних психокорекційних технологій у роботі з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення; теоретично обґрунтовано специфіку використання інноваційних форм роботи логопеда на сучасному логокорекційному занятті в умовах змішаної форми навчання.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути використанні здобувачами ЗВО, які опановують освітньо-професійну програму «Логопедія», слухачами курсів підвищення кваліфікації під час вивчення дисциплін логопедичного циклу, а також логопедами, психологами та вчителями початкових класів закладів загальної середньої освіти з метою організації ефективного корекційного впливу на учнів, які мають тяжкі порушення мовлення.

Апробація дослідження. Матеріали дослідження представлено у публікаціях «Інноваційні технології логокорекційної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення» опубліковано в студентській науковій

конференції «Сучасні наукові дослідження в спеціальній та інклюзивній освіті».

«Використання інноваційних технологій у логокорекційній роботі з учнями з тяжкими порушеннями мовлення в умовах змішаного навчання» представлена у науковій конференції «Проблеми реабілітації»

Структура роботи. Робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи з додатками складає 77 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ ТПМ

1.1. Роль інноваційних технологій у логокорекційній роботі вчителя логопеда

В реаліях сьогодення сучасна логопедія забезпечена великою кількістю науково-практичної методичної літератури із питань присвячених корекції звуко-вимови дітей, складової структури слова та корекції порушень читання та письма. У логокорекційній діяльності вчителя логопеда інноваційні технології набувають все більшого значення. Поняття «технологія» характеризують, як сукупність певних прийомів, які є у будь-якій справі, ремеслі, мистецтві. Поняття «педагогічна технологія» (Б. Ліхачов) [11, с. 10]– це сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають особливий набір потрібних форм, засобів, методів та прийомів навчання. Іншими словами «педагогічна технологія – це організаційно-методичний інструмент педагогічного процесу».

Сучасні інноваційні технології у логокорекційній діяльності логопеда, це [12, с. 33]:

1. Нові інструменти та методи навчання, які володіють підвищеною ефективністю, що є кінцевим результатом інтелектуальної діяльності логопеда;
2. Доповнення до традиційних методик, які перевірені часом (наприклад: технологія діагностики, технологія формування мовного дихання при різних порушеннях мови; технологія звукопостановки).
3. Новий спосіб взаємодії вчителя-логопеда із учнями;
4. Новий стимул, що служить з метою створення сприятливого емоційного тла, що здатні активувати порушені психологічні функції.

Отже, в узагальненому вигляді під інноваційними технологіями розуміють – технології, які володіють підвищеною ефективністю за рахунок особливої групи методів, засобів та прийомів навчання, що є кінцевим результатом діяльності логопеда. Детально розглянемо класифікацію інноваційних логопедичних технологій, результати подано у табличній формі (табл. 1.1.) – Класифікація інноваційних технологій в роботі вчителя-логопеда [16, с. 138]:

Таблиця 1.1.

Класифікація інноваційних технологій в роботі вчителя-логопеда

Класифікаційна ознака	Загальна характеристика
За метою впливу на особливість дитини	1.Розвиваючі технології: емоційне виховання; тренінги розумових процесів; мнемотехніка. 2. Психокорекційні технології: казкотерапія, кольоротерапія, арт-терапія, сміхотерапія, психогімнастика та інші. 3. Здоров'язберігаючі технології: пальцевий масаж, суджок терапія; гіпокситерапія; дихальна терапія; логопедичний масаж; ароматерапія.
За інструментами впливу на особистість дитини	1.Інформаційно-комунікативні технології: навчально-методичні комплекси, що містять презентацію до заняття, розвивальні завдання, завдання на закріплення та перевірочні завдання. 2. Дистанційні освітні технології: спеціальні комп'ютерні програми.
За ступенем інноваційності	1.Педагогічні технології за використанням нетрадиційних методик: бібліотерапія, кріотерапія, хромотерапія, ароматерапія та інші. 2.Змішані технології – використання традиційних методик із інноваційними.

**складено автором на основі матеріалів [11, 12, 16, 35]*

Тобто, можна стверджувати, що будь-яка технологія, що використовується у логокорекційній діяльності логопеда відноситься до так званих «мікроінновацій», тому що її використання не може змінити

базисну логопедичну технологію, а лише доповнює та локально модифікує її методичну складову. У сучасній логопедичній практиці містяться лише ті методики, які є найефективнішими та доступними для застосування.

Застосування тих чи інших інноваційних логопедичних технологій у корекційній діяльності логопеда має бути повністю обґрунтованим за структурою дефекту [21]:

- корекція пам'яті, уваги, наочно-образного мислення. Серед ефективних методик варто виділити: (а) інформаційно-комунікативні, які забезпечують наочність, варіативність, зручність матеріалу та можливість швидко його створювати. Поряд з цим інформаційно-комунікативні технології здатні розширювати спектр невербальних завдань та візуалізують акустичні компоненти мови; (б) мнемотехніка – технологія, що полегшує запам'ятовування та збільшує обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій.
- корекція моторних функцій відбувається за рахунок використання тілесно-орієнтованої техніки (табл. 1.2.)

Таблиця 1.2.

Інноваційні технології у корекції моторних функцій

Технологія	Сутність технології
Біоенергопластика	Базується на органічному поєднанні рухів артикуляційного апарату з рухами кисті руки. Біоенергопластика оптимізує психологічну базу мови: покращує моторні можливості дитини; сприяє корекції звуковимови. Переваги: скорочує час логопедичного заняття та посилює його результативність.
Логопедичний масаж	Метод дозволяє нормалізувати м'язовий тонус тим самим підготовлює м'язи до виконання складних рухів, що необхідні при ставленні артикуляції звуків (пальцевий масаж, точковий та ручний масаж; масаж горіхами / каштанами; зондовий масаж; масаж трав'яними

	мішечками;
--	------------

Продовження таблиці 1.2.

	масаж зондами; масаж приладами су-джок. Логопедичний масаж рекомендовано при діагностуванні: дизартрії, ринолалії, логоневрозу, механічної дислалії, афазії.
Логоритміка	Методика яка містить у собі музико-рухові, мовно-рухові та музико-мовленнєві ігри та вправи, що використовуються у логокорекційній діяльності логопеда з метою розвитку мови, дихання, моторики та творчих здібностей.
Кріотерапія	Методика базується на використанні ігор з льодом, саме дозований вплив холоду на нервові закінчення пальців дитини має позитивні властивості.
Кінезіологічне тейпування	Методика вміщує в собі біомеханіку, особливості нервово-м'язової передачі та роботи м'язів. Сутність методики полягає у: накладанні спеціальних липких смужок тканин із урахуванням векторів рухів м'язів та суглобів. Особливість методики полягає у: створенні сприятливих умов для поліпшення саногенетичних процесів, зменшенню болю, відновленню функціональної активності м'язів на ментамерно-сегментарному рівні. Тейпи прийнято ділити на декілька видів: кінезіотейпи, крос-тейпи; динамік-тейпи, панч-тейпи.

**складено автором на основі матеріалів [13,14, 25, 27]*

Корекція емоційної сфери із використанням арт-терапевтичних методик [22, с. 304]:

1. Музикотерапія – методика що базується на емоційному сприйманні музики, грі музичних інструментів (вокалотерапія). Залежно від мелодії та ритмічних основ можна отримати найрізноманітніші корекційні ефекти.

2. Ізотерапія - комплекс із нетрадиційних технік малювання (пальцевий живопис, малювання м'яким папером; ниткографія,

малювання жорстким напівсухим пензлем; малювання камінчиками / паличками; малювання манною крупою; відбиток пробками.

3. Казкотерапія – технологія, в основі якої лежить казка, яка дозволяє розширити свідомість та вдосконалити взаємодію через мовлення із навколишнім світом.

4. Крупотерапія – нетрадиційна технологія, яка сприяє більш якісній корекції мовленнєвої діяльності дітей, що мають тяжкі порушення мови. Дана група методів належить до ефективних засобів корекції, вони не вимагають особливих зусиль з боку педагога, поряд з цим оптимізують процес корекції мовлення дитини та сприяють оздоровленню всього організму.

Інноваційні технології повинні переплітатися із технологіями проблемного навчання, тобто їх впровадження у логокорекційну програму тісно пов'язують із можливістю вчителя-логопеда створювати проблемні ситуації та активізацією самостійної діяльності учнів. Внаслідок активного впровадження інноваційних технологій у логокорекційних процес відбувається творче оволодіння професійними знаннями, навичками, вміння та розвиток розумових здібностей. Основною метою впровадження проблемної технології є засвоєння способів самостійної діяльності, розвиток творчих та пізнавальних здібностей школярів [30, с. 205].

Активне використання інноваційних технологій у роботі із дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення дозволить стимулювати системи кори головного мозку; нормалізують анатомо-фізіологічні процеси; скоротять терміни корекційної роботи при цьому підвищиться їх якість та ефективність [31, с. 21].

Тобто, сучасні інноваційні технології охоплюють широкий спектр розвитку здібностей у майбутніх здобувачів освіти при цьому забезпечують ефективність засвоєння навчального матеріалу. Проте,

варто пам'ятати, що подібні дії ігрових технологій на дитину можливі лише при їх комплексному застосування.

1.2. Особливості логокорекційної роботи з учнями початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення

Тяжке порушення мовлення – це низька розладів мовлення, які супроводжуються загальним його недорозвитком досить тяжкого ступеня та характеризується низькою обмеженістю засобів мовленнєвого спілкування в умовах нормального слуху та інтелекту дитини. Корекційно-розвивальна робота з дітьми, що мають різний ступень порушення мовленнєвого розвитку передбачає проведення логокорекційної роботи у спеціальних групах для дітей із ТПМ. Завдання та зміст логопедичної роботи формуються з аналізу структури мовленнєвого порушення, а також із наявного рівня компенсаторних можливостей дітей. На логокорекційних заняттях використовують варіанти різних вправ, які спрямовані насамперед на розвиток у дитини активної уваги, уміння слухати мовлення іншої людини, уміння виконувати завдання на основі словесної інструкції.

Важливо, щоб у дітей із тяжкими порушенням мовлення був сформований предметний словник, який би носив конкретний характер, а дії дитини були наочними, які легко піддаються демонстрації. Також варто відмітити, що у молодших школярів із ТПМ повністю відсутнє орієнтування у лексичному значення слів, тому потрібно включати в заняття серію вправ, які спрямовані на освоєння школярами категорій іменників, часу та дієслів.

Вчитель-логопед поетапно формує у дітей з ТМП первинні навички розмовного мовлення у наступній послідовності [32, с. 40]:

1. Робота над побудовою однослівних речень та речень з аморфних слів-коренів;

2. Робота над двослівним реченням із використанням найпростіших граматичних форм слова.

3. Робота над розширенням обсягу речень. Робота над побудовою складних речень.

В основу сучасних методик навчання школярів із ТПМ у початковій школі закладені фізичні вправи освітньої, оздоровчої та корекційної спрямованості, а саме [34, с. 160]:

- вправи на формування умінь та навичок виконання основних рухів (біг, стрибки, лазіння, рухливі ігри тощо);
- вправи на розвиток рухових здібностей (витривалість, швидкість та спритність);
- вправи спрямовані на розвиток м'язового корсету хребта, формування та корекція правильної постави та стоп;
- вправи на поліпшення серцево-судинної системи організму школярів;

Вчитель-логопед повинен надавати перевагу тим вправам, які здатні забезпечити більший діапазон впливу на мовленнєву функцію молодших школярів. Більшість корекційних програм у повній мірі декламують принцип єдиного освітнього простору, проте вони недооцінюють роль фізичного виховання в освітньому процесі. Також у сучасних розвивальних програмах досить часто відсутній компонент фізичної культури як одного із найголовніших факторів всебічного розвитку дитини.

Сучасна корекційно-розвивальна робота логопедами проводиться на основі документу: «Навчальна програма для учнів 1-4 класів спеціальних закладів освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення». Особливо важливим є розділ «Фізична культура», який відповідає за збереження та зміцнення здоров'я дитини із ТПМ; розвитку рухових якостей (сили, витривалості та швидкості); розвитку навичок мовленнєвого дихання; кінезіотерапевтичні комплекси та

вправи з «гімнастики мозку». Також окремо виділений розділ із розвитку постави, яка спрямована на вдосконалення фізичного розвитку молодших школярів із ТПМ [37, с. 160]. Впровадження даної програми корекції для дітей із ТПМ є цілком обґрунтованою, так як у 70-80 % із порушеннями мовлення виявляють значні порушення у опорно-руховому апараті. Проте вправи, які запропоновані у стандартній програмі не враховують індивідуальних особливостей дитини із наявними в неї відхиленнями.

Саме тому вчителю логопеду варто підбирати та впроваджувати у свою практику комплекс інноваційних технологій, які в повній мірі дозволять здійснювати корекцію порушень у молодших школярів із ТПМ. Поряд з цим логопеду варто працювати над формування функції зовнішнього дихання. Дихання у молодших школярів із ТПМ варто розвивати шляхом включення вправ та завдань на узгодження роботи рухів, мовлення та дихання (вправи на активізацію дихання при формуванні основних рухів; вправи для формування правильного дихання під час ходьби та бігу).

Дихальні вправи використовують, як у якості основних так і якості допоміжних засобів розвитку дитини із ТПМ, що в подальшому забезпечить якісну корекцію мовленнєвого дихання і мовлення. Такі вправи повинні призначатися з урахуванням індивідуальних напружень патерну дихання молодших школярів із ТПМ. Сучасна корекційна програма повинна містити комплексні уроки, які містять у собі мовленнєво-дихальні вправи, що посилять зацікавленість та емоційний стан школярів [43, с. 6].

Тобто вправи на розвиток дихання мають особливе значення у логокорекційній роботі з дітьми, що мають ТМП, тому поряд з роботою над фізіологічним диханням дитини логопеду варто здійснювати корекцію фонаційного дихання (пропрацювати короткі та тривалі

мовленнєві вдихи). У роботі з дітьми з формування правильного дихання вчитель-логопед зазвичай використовує наступні принципи:

- поступовість та систематичність (вправи підбираються на основі принципу – від простого до складного).
- повторність (вправу варто виконувати декілька разів, тому що вправа, яка виконана один раз не дає бажаного результату).
- індивідуальний підхід (врахування віку дитини, стану дихального апарату та загального стану здоров'я) [3, с. 72].

Корекційно-педагогічна робота із дітьми із ТПМ направлена на уточнення та збагачення словникового запасу, формування синтаксичного ладу у поєднанні із артикуляційними вправами, формування відсутніх звуків загальноприйнятими логопедичними методами. На заняттях по формуванні лексико-граматичних навичок логопед по-перше працює над формуванням правильної звуковимови, по-друге працює над формуванням фонетичного слуху та відпрацьовує з дітьми навички словотворення. Саме така корекційна робота допомагає дітям із ТПМ сформувати повноцінне мовленнєве спілкування, що в кінцевому результаті підготує дитину до її подальшого успішного навчання у спеціальних закладах освіти.

В свою чергу, варто відмітити, що поряд із традиційними логопедичними методами вчитель логопед використовує також і інноваційні технології: (а) арт-терапії; (б) сучасні технології логопедичного масажу; (в) сучасні технології сенсорного виховання; (г) Су-Джок терапія; (д) інформаційні технології. Їх використання дозволяє: краще сформувати комунікативні навички у дітей із ТПМ; удосконалити лексико-граматичні засоби мовлення; підвищити рівень розвитку діалогічного та монологічного мовлення [15, с. 51].

Ефективною інновацією у роботі із дітьми, що мають ТПМ вважають – мнемотехніку. Вона вважається оптимальним варіантом у розвитку пам'яті та мовлення дітей зазначеної групи [5]. Отже, у процесі

логокорекційної роботи варто використовувати як традиційні так і інноваційні технології. Успішність їх впровадження залежить від своєчасного початку логокорекційної роботи та ефективності обраного корекційно-розвивального методу, що повинні ґрунтуватися на основі психолого-педагогічних особливостей дітей даної групи.

1.3. Сучасні підходи до організації логопедичної роботи в умовах змішаного навчання

Під час дистанційної корекційної роботи із дітьми, що мають порушення мовлення логокорекційна програма повинна бути конкретною, змістовною та зрозумілою як батькам так і дітям. Обов'язковим є дотримання головних принципів педагогіки: принцип від простого до складного; принцип доступності. Для відмінної комунікації передача думки вчителя-логопеда повинна бути чіткою та естетичною.

Корекційно-педагогічна робота, а саме мова йде про процес навчання, виховання, корекцію та профілактику мовленнєвих порушень повинна здійснюватися під час всього дистанційного навчання. В умовах війни дітям, що мають мовленнєві порушення таке навчання дуже потрібне. Реалізація дистанційного навчання відбувається шляхом впровадження інтерактивних завдань через (YouTube, Telegram, Zoom, Viber, Skype. Проте дистанційне навчання в умовах війни вносить певні корективи у роботу вчителя-логопеда, а саме [17, с. 296]:

1. Необхідне укомплектування робочого місця вчителя-логопеда та дитини-логопата (наявність обладнаного комп'ютера із усіма потрібними програмами та швидким Інтернетом):

2. Правильна та чітка організація корекційно-відновлювального заняття (індивідуального або групового) з дитиною-логопатом. На початку корекційно-відновлювальної програми проводять дистанційні консультації з батьками дитини, а далі здійснюють детальну

діагностику мовленнєвих порушень, а вже потім йде проведення самого заняття.

3. Обов'язкова присутність батьків на логопедичних заняттях та наявність постійного зв'язку з ними через зручні мобільні застосунки для результативності корекційно-відновлювальних занять.

4. Найважливішим етапом у логопедичній роботі із дітьми, що мають порушення мовленнєвої функції є етап постановки звуків, який повинен проходити тільки у тісному контакті логопеда з дитиною, а вже подальші заняття із автоматизації та диференціації звуків можна пропрацьовувати у онлайн-форматі, але обов'язково у присутності батьків дитини.

5. Систематично здійснювати пошук нового практичного матеріалу (презентації, практичні завдання, ігри) для індивідуальної роботи із дитиною-логопатом.

Аналіз існуючих корекційно-розвивальних занять показав, що методика та практика, яка зазвичай використовується вчителями-логопедами у традиційній формі викладання, під час дистанційної форми не є актуальною. Тобто дистанційна корекційна робота вчителя-логопеда вимагає нового підходу, значних зусиль, гнучкості та системності. До основних переваг здійснення вчителем-логопедом корекційно-розвивальної роботи в умовах дистанційного навчання віднесемо [18, с. 56]:

- безпечне навчання, не виходячи з дому, особливо актуально в умовах введення війни;
- використання інноваційних методів навчання;
- безпосереднє залучення батьків до процесу розвитку мовлення їхньої дитини. Під час онлайн-заняття батьки допомагають дитині з гімнастикою та іншими видами робіт;
- можливість проведення заняття у ігровій формі, з метою кращого засвоєння навчального матеріалу;

- цікава та захоплююча система оцінювання навчальних досягнень дітей.

Під час впровадження дистанційного навчання вчителі-логопеди повинні провести наступні види робіт з батьками та дітьми-логопатами:

- вчасно проінформувати батьків про перехід на дистанційну форму навчання через будь-які зручні сервіси (чітко вказати терміни денної форми навчання та дистанційної);

- підбирати та використовувати у своїй корекційній роботі ефективні наробки вітчизняних вчителів-логопедів з метою підвищення корекційного ефекту;

- на постійній основі проводити індивідуальні онлайн-консультації з батьками, з метою допомоги у виконанні поставлених завдань із дітьми-логопатами та їх підтримці;

- здійснювати підбір потрібних практичних завдань для артикуляційної гімнастики, диференціації звуків та їх автоматизації, розвитку фонематичних процесів.

- здійснювати підбір вправ для розвитку дрібної моторики рук (ігри з гудзиками; ігри з крупами; ігри з горіхами тощо). Тому що, дрібна моторика взаємодіє з: мовою; з уявою; з мисленням та увагою; з зоровою та руховою пам'ять; координацією рухів корпусу [38, с. 77].

- систематично підвищувати свою кваліфікацію; переглядати вебінари на сайтах «На урок» (<https://naurok.com.ua/>), «Всеосвіта» (<https://vseosvita.ua/>). Наприклад: з вебінаром-підвищення кваліфікації «Як організувати ефективну логопедичну роботу в умовах дистанційного навчання» можна ознайомитися перейшовши за посиланням: <https://naurok.com.ua/webinar/yak-organizuvati-efektivnu-logopedichnu-robotu-v-umovah-distanciynogo-navchannya>

У дистанційній корекційній роботі вчитель-логопед може використовувати різні методи навчання, а саме методи що відносять до наочної, словесної чи практичної групи. Словесні методи під час

дистанційного навчання варто використовувати у поєднанні із наочними методами, тому що, саме таке поєднання дозволить логопеду збагатити змістовну сторону мовлення та забезпечити ефективну взаємодію двох сигнальних систем у дітей-логопатів. Практичні методи допоможуть сформувати та закріпити мовленнєві навички, їх ефективність значно зростає, якщо їх використовувати у контексті цікавої для дітей видів діяльності.

Дуже важливо, щоб дитина були підготовлені до дистанційного навчання: організація робочого місця; емоційно-психологічна підготовка та налаштування всіх потрібних технічних засобів. Короткі бесіди / різноманітні нейрогімнастичні вправи на початку будь-якого онлайн-заняття дозволить школярам впоратися з недоліками у мовленнєвому розвитку та самоорганізуватися на процес навчання.

Нижче представимо методичні рекомендації щодо особливостей організації дистанційної корекційної роботи вчителя-логопеда [42, с. 59]:

- заняття проводити в режимі онлайн на будь-якій зручній платформі, у закритих чи відкритих групах;
- присутність батьків обов'язкова;
- логопедичні групи можна ділити на підгрупи;
- у процесі онлайн-занять використовувати необхідні відео та аудіозаписи;
- за очно-дистанційної форми навчання, батькам роздруковувати докладні інструкції та матеріали для занять вдома;
- наявність зворотного зв'язку з батьками (бесіди; відео-епізоди роботи з дитиною; фото тренувальних вправ).

Отже, вчитель-логопед під час дистанційного навчання повинен уміти створювати практичний матеріал для роботи з дітьми-логопатами. Поряд з цим у роботі із дітьми-логопатами окрім традиційних форм навчання доцільно, при можливості використовувати інноваційні

техніки навчання в онлайн-режимі. Наприклад «техніка сінквейн» - неримовані вірші як засіб розвитку мовлення молодших школярів:

- Перший рядок – іменник;
- Другий рядок – прикметники, які описують поданий предмет.
- Третій рядок – дієслова, що описують дію в межах теми;
- Четвертий рядок – фраза, що показує власне відношення до теми;
- П'ятий рядок – слова, що показують асоціацію до іменника.

В умовах дистанційного навчання вчитель-логопед використовує у своїй роботі ІКТ [40, с. 80]:

- мережу Інтернету (для самостійного знаходження потрібної навчальної інформації та налагоджування особистісних контактів);
- електронну пошту (створювати питання та отримувати на них відповіді; обговорювати поточні проблеми та організаційні моменти).
- соціальні мережі – забезпечують різні способи обміну інформацією, перегляд відеоматеріалів; прослуховування аудіозаписів.
- відеоконференція – можливість збору учнів у віртуальному класі.
- онлайн-консультації – для обговорення поточних проблем в режимі реального часу;
- мобільні застосунки – з метою інформування (та sms-повідомлення для батьків які не мають доступу до інтернету).

Проаналізувавши особливості дистанційної роботи з погляду комунікацій між вчителем-логопедом та іншими суб'єктами корекційно-розвивального процесу нами виокремлено основні принципи взаємодії (на основі сервісу Zoom): (а) один до одного – індивідуальні заняття; (б) один до багатьох – групові заняття (2-3 учнів) із заздалегідь

спланованим графіком; (в) багато до багатьох – онлайн-спілкування учителя-логопеда, дитини-логопата та її батьків.

Правильно спланована корекційно-розвивальна робота в умовах дистанційного навчання сприятиме підвищенню адаптивних можливостей дітей із особливими освітніми проблемами та допоможуть впоратися із виявленими порушеннями мовлення під час онлайн-навчання. Успішність дистанційної корекційної роботи підсилять інноваційні технології, які збагатять логокорекційний процес, сформують мотивацію до навчання та позитивно вплинуть на його ефективність. Поряд з цим залучать дитину-логопата до активної участі у спільній роботі з корекції мовлення [39].

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Діагностика стану сформованості мовленнєвої функції у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення

Нами було проведено дослідно-експериментальну роботу на базі Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного закладу № 48 Херсонської міської ради, яка передбачала діагностування вже сформованого рівня мовлення у молодших школярів, розробку та впровадження в логопедичну роботу системи інноваційних технологій.

У педагогічному експерименту брали участь 2 інклюзивні класи 1-А (8 учнів з ТМП) та 1-Б (6 учнів з ТМП) Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного закладу № 48 Херсонської міської ради. З метою ефективного планування та організації якісного педагогічного експерименту детально ознайомилися із висновками ІРЦ, які містять всю необхідну інформації щодо типу освітніх труднощів

дітей зазначеної категорії та прописаний рекомендований рівень підтримки дитини. Експериментальне дослідження складалося із двох блоків:

- 1) Анкетування батьків дітей із ТПМ (додаток А).
- 2) Обстеження молодших школярів здійснювали за двома блоками: блок (а) діагностування порушень мовлення у дітей молодшого віку за методикою Малярчук А. Я.; блок (б) діагностика рівня сформованого мовлення за розумово-когнітивним компонентом на основі вправи «Придумай та намалюй слово у яких є звук [н], [п], [с] та гри-вправи «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]; за продуктивно-узагальнюючим компонентом на основі гри-вправи «Кросворд» (гра у парах).

Обстеження молодших школярів здійснювали у три етапи – констатувальний, формувальний та контрольний, кожен з яких мав свої завдання, мету та зміст роботи. Контрольний клас – 1-А НУШ (навчально-виховний процес здійснювався без змін), експериментальний клас – 1-Б НУШ (впровадження розробленої моделі корекційного заняття на основі традиційних та інноваційних технік з розвитку мовлення у дітей, що мають тяжкі порушення мовлення).

Констатувальний етап дослідження. Скориставшись методикою Маляра А. Я., з метою комплексного та якісного обстеження дітей молодшого шкільного віку із ТПМ нами відібрані вправи на обстеження:

- Будови та моторики артикуляційного апарату;
- Фонетичної системи;
- Вимови звуків та слів;
- Граматичної будови мовлення
- Читання та письма.

Мовленнєва картка дослідження мала наступну структуру:

Обстеження будови та моторики артикуляційного апарату.

Вправа № 1. Висуньте язик вперед та тримайте нерухомо, одночасно дивись на палець, що рухається (повторюємо декілька разів). Якщо язик починається рухатися – це показник порушення артикуляційного апарату дитини.

Вправа № 2. Робимо артикуляційні вправи та слідкуємо за рухами ніг та рук. Якщо ж напружуються чи рухаються кінцівки – то це говорить про порушення артикуляційної моторики.

Обстеження фонетичної системи:

Вправа № 3. Послухай та повтори склади та слова (розрізнення близьких фонем):

Па – ба	то – до;
Ба – па – ба	до – то – до;
Па – ба – ба – па	до – то – то – до.

Вправа № 4 (виділення певного звуку з рядів звуків). Дитина повинна підняти руку, почувши певний звук:

«а» - доріжка звуків: у, и, а, і, о, а.

«д» - доріжка звуків: д, с, т, к, р, м, д.

«у» - доріжка звуків: у, о, а, и, у, і.

«с» - доріжка звуків: д, к, р, с, м, и, к, с.

Вправа № 5 (визначення стану фонетичного аналізу).

- Дитині потрібно назвати перший, і останній звук у наступних словах: осінь, кіт, аркуш, риба, дріт, лис, око, стіл, шпак.

- Дитині потрібно полічити звуки в наступних словах: дах, кран, маки, хустка, сом, мак, столи, палка.

Вправа № 6 (дослідження стану фонетичного уявлення). Дитині потрібно придумати та назвати слова, що містять звук «р», або «с», «д», «ж», «в», «к».

Обстеження вимови звуків та слів.

Вправа № 7. Дитина повинна самостійно вимовляти звуки: «с», «з», «ц», «дз», «дж» «ч», «р», «л». Дзвінкі звуки «б», «д», «г», «в». Весь роздатковий матеріал міститься у додатку Б.

Вправа № 8. Обстеження словника дитини. Назви кожен малюнок та назви одним словом всі малюнки. Наприклад: буряк, морква, картопля, огірок, гарбуз, редиска – овочі. Весь роздатковий матеріал міститься у додатку Б.

Обстеження граматичної будови мовлення.

Вправа № 9. Дитині потрібно скласти речення за малюнками. Весь роздатковий матеріал міститься у додатку В.

Вправа № 10. Розуміння речень з прийменниками. Скажи куди я поклав лінійку? (на зошит, під зошит, в стіл, під стіл). Також дитина повинна чітко виконати вказівки: поклади зошит на стіл; поклади ручку між двома книжками; поклади лінійку на коробку.

Вправа № 11. Розуміння дитиною прийменників:

Достигли яблука Яблуні;
селом росте густий ліс;
 Рибка плаває ... акваріумі.
шафи стоїть крісло.

Обстеження читання та письма дитини.

Вправа № 12. Дитині пропонуємо зачитати (для першокласників): окремі друковані літери; склади; слова; речення.

За результатами комплексного обстеження встановлено рівні усного та писемного мовлення, а також визначили рівні розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Розроблено критерії оцінювання, нами виділені 3 рівні розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного середовища (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1.

Критерії оцінювання рівня розвитку мовлення у дітей із ТПМ

Рівень	Загальна характеристика
--------	-------------------------

Низький (початковий) рівень	Діти мають не сформовані вміння щодо сприймання інформації на слух, зовсім відсутні вміння будувати повну відповідь на запитання, не приймають участь у побудові діалогів. Дуже малий словниковий запас.
Середній рівень	У дітей недостатньо сформовані навички сприймання та аналізу тексту на слух. Свої думки можуть висловлювати за допомоги вчителя. Частково сформовані навички введення діалогу.
Високий рівень	Дитина вміє висловлювати свої думки стосовно прочитаного або прослуханого. Достатньо розвинений активний словниковий запас. Сформоване вміння досліджувати власне мовлення та мовлення своїх однокласників

**складено автором на основі матеріалів [1, 6, 9, 16]*

Результати комплексного дослідження виявили найбільші проблеми у: вмінні дітей розрізняти близькі фонemi, розрізняти їх акустичні та артикуляційні подібності; спостерігаються проблеми у використанні та розумінні лексичних засобів та граматичного ряду мови (правильність вживання частин мовлення – прийменники, займенники, іменники, дієслова). У інших досліджуваних параметрах діти показали достатній рівень розвитку, що дозволяє говорити про переважання у дітей – середнього рівня мовленнєвого розвитку. Тобто такі діти не можуть сприймати та аналізувати текст на слух, також у них лише частково сформовані навички введення діалогу, проте вони мають у достатній мірі сформований словниковий запас.

Додатковий блок нашого дослідження проводився на основі вправ «Придумай та намалюй слово у яких є звук [н], [п], [с]; гри-вправи «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]; гри-вправи «Кросворд» (гра у парах). Школярі отримують бланки із завданнями. Завдання цікаві та досить творчі: перше завдання довільної форми, а друге та третє

завдання у формі гри. Детально представимо комплекс запропонованих нами вправ, інструкції їх виконання та отримані результати у графічному стані.

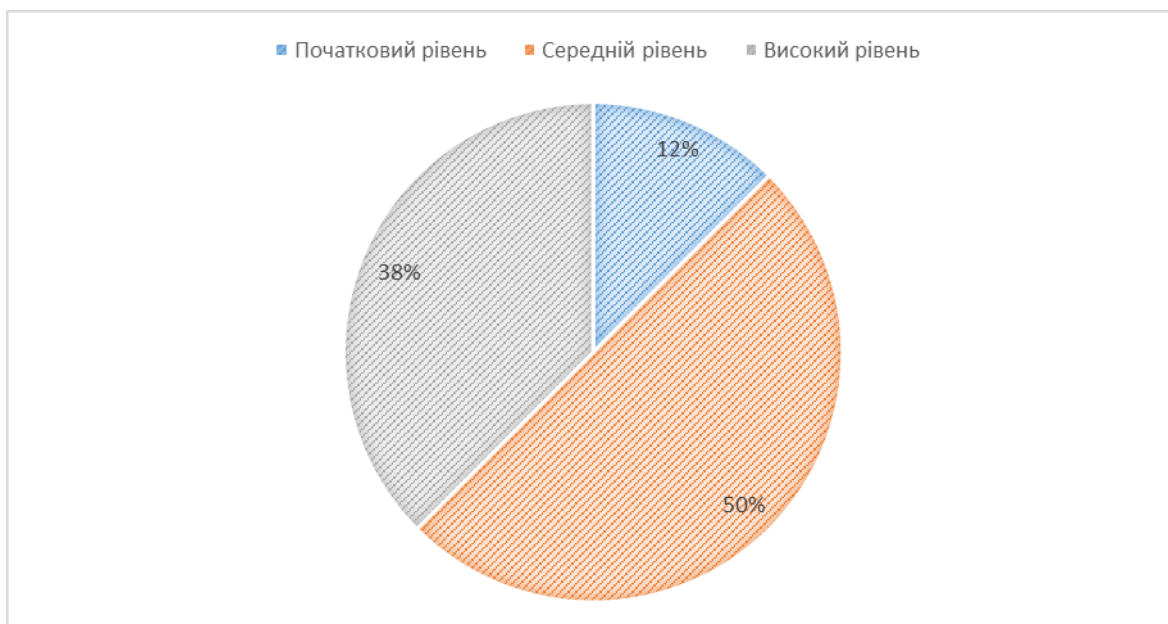
Діагностична методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» [22, с. 310].

Оцінювальна шкала: 1 малюнок – 1 бал; 2 малюнки – 2 бали; 3 малюнки – 3 бали; 4 малюнки – 4 бали; 5 та більше малюнків – 5 балів.

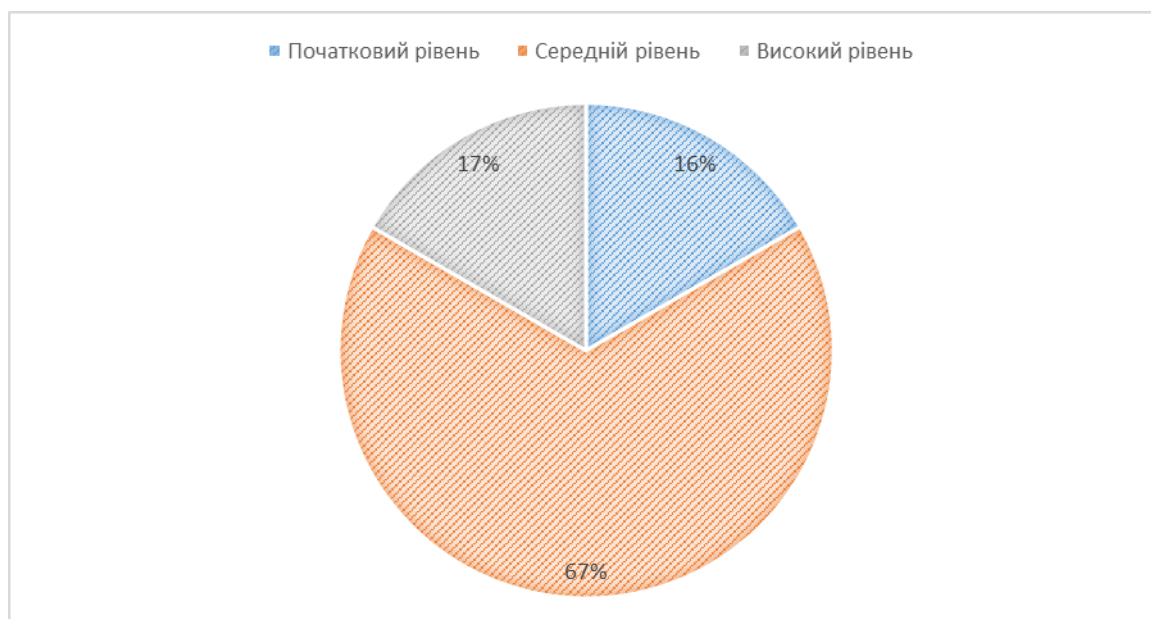
Інтерпретація: високий рівень активного словникового запасу отримують діти, що мають більше ніж 5 балів; середній рівень отримують діти, що набрали 3-4 бали; низький (початковий) рівень отримують діти, що набрали 1-2 бали.

За результатами даної діагностичної методики отримані наступні результати: високий рівень мають 3 учні (38 %) 1-А класу та 1 учень (17 %) 1-Б класу; середній рівень мають 4 учні (50 %) 1-А класу та 4 учні (67 %) 1-Б класу; низький (початковий) рівень має 1 учень(12 %) 1-А класу та 1 учень (16 %) учнів 1-Б класу.

Результати діагностичного етапу представленні на графіках (див. граф. 2.1.-2.2.):

Діаграма 2.1. Діагностична методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» (1-А клас).

Діаграма 2.2. Діагностична методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» (1-Б клас)

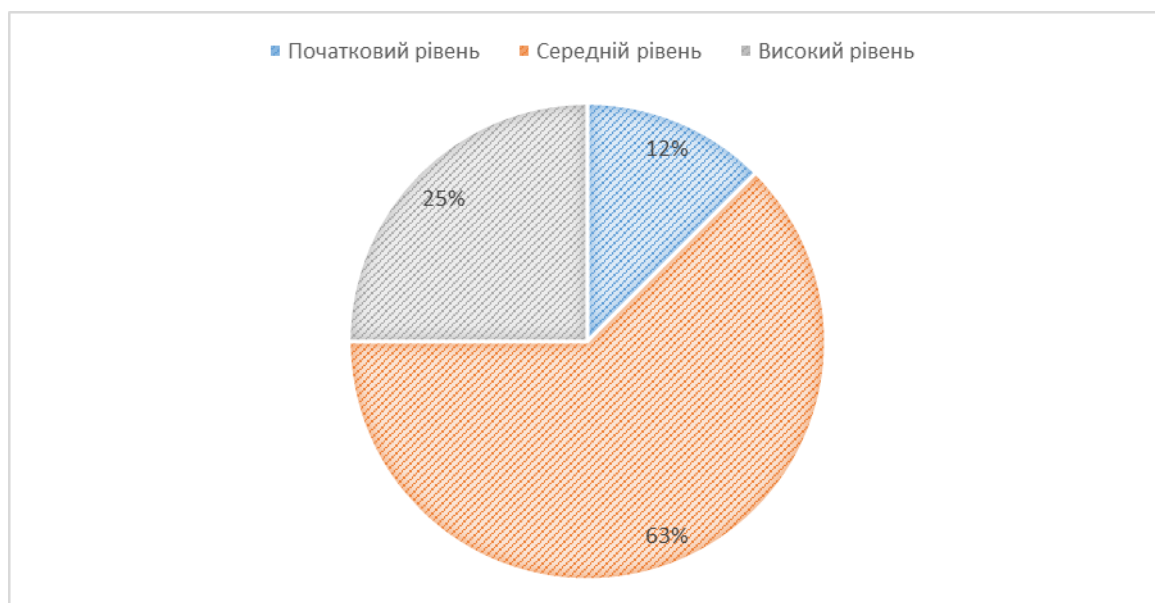
Діагностична методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» [27, с. 145], спрямована на визначення рівня фонетичного уявлення про звуковий склад слів.

Оцінювальна шкала: кожна хмаринка оцінюється 5-ти балами. При обробці результатів треба підрахувати загальну суму балів та потім поділити на кількість запропонованих слів, таким чином отримуємо середній бал.

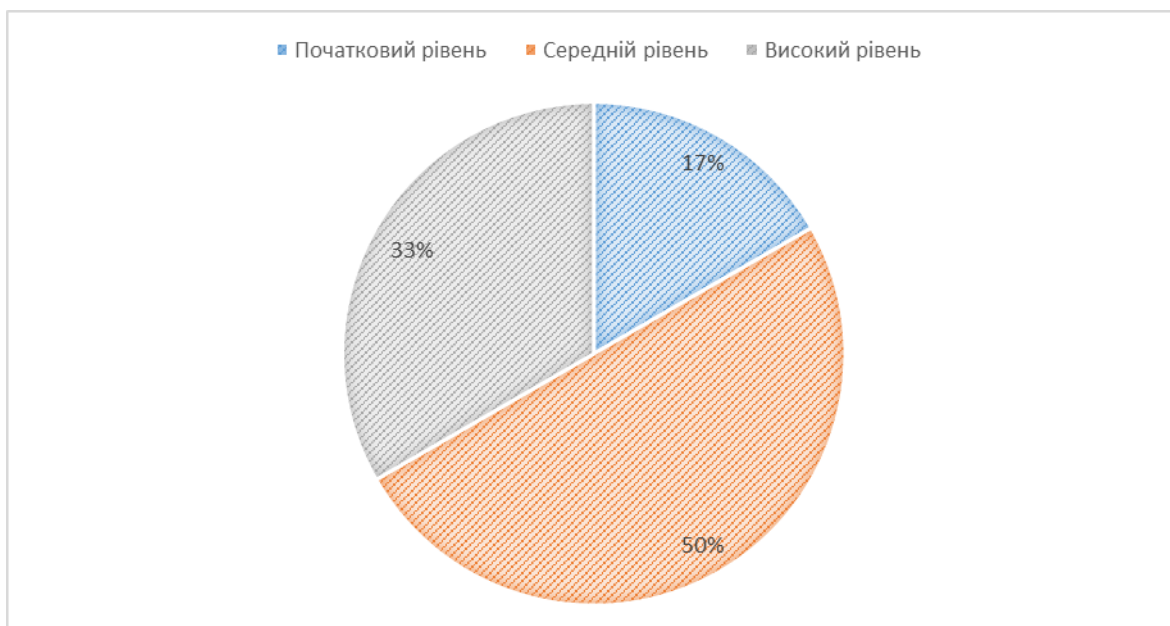
Інтерпретація: високий рівень (отриманий середній бал складає у межах 4-5 балів); середній рівень (середній бал у межах 2-3 бали) та низький рівень (середній бал складає 0-1 бал).

За результатами даної діагностичної методики, щодо виявлення рівня фонетичних уявлень про звуковий склад слів молодших школярів отримано наступні результати: високий рівень мають 2 учні (25 %) 1-А класу та 2 учні (33 %) 1-Б класу; середній рівень мають 5 учнів (63 %) 1-А класу та 3 учні (50 %) 1-Б клас; низький (початковий) рівень має 1 учень (12%) 1-А класу та 1 учень (17 %) 1-Б класу.

Результати діагностичного етапу представленні на графіках (див. граф. 2.3.-2.4.):

Діаграма 2.3. Діагностична методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» (1-А клас)

Діаграма 2.3. Діагностична методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» (1-Б клас)

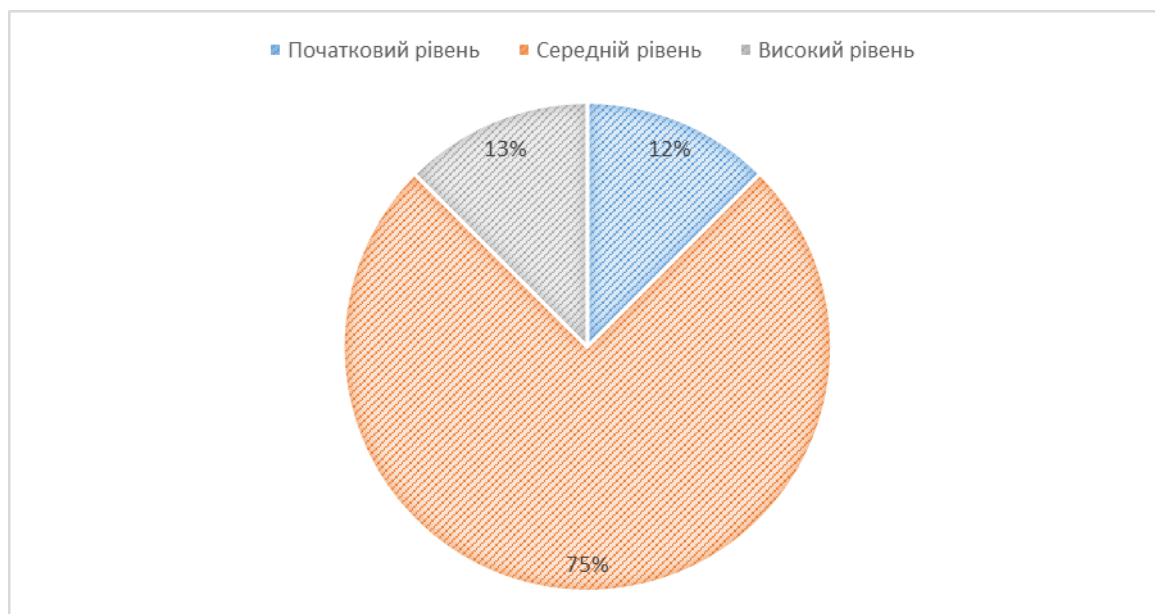
Діагностична методика «Крокодил» [29, с. 53]. Основу методики складають малюнки (12 малюнків, по 6 малюнків на кожного учня) – додаток Б.

Оцінювальна шкала: максимальна кількість балів – 12 балів. За вміння сприймання та відгадування – 12 балів, тобто по 2 бали за кожну картинку. Якщо відповідь не правильна та учень отримує – 0 балів.

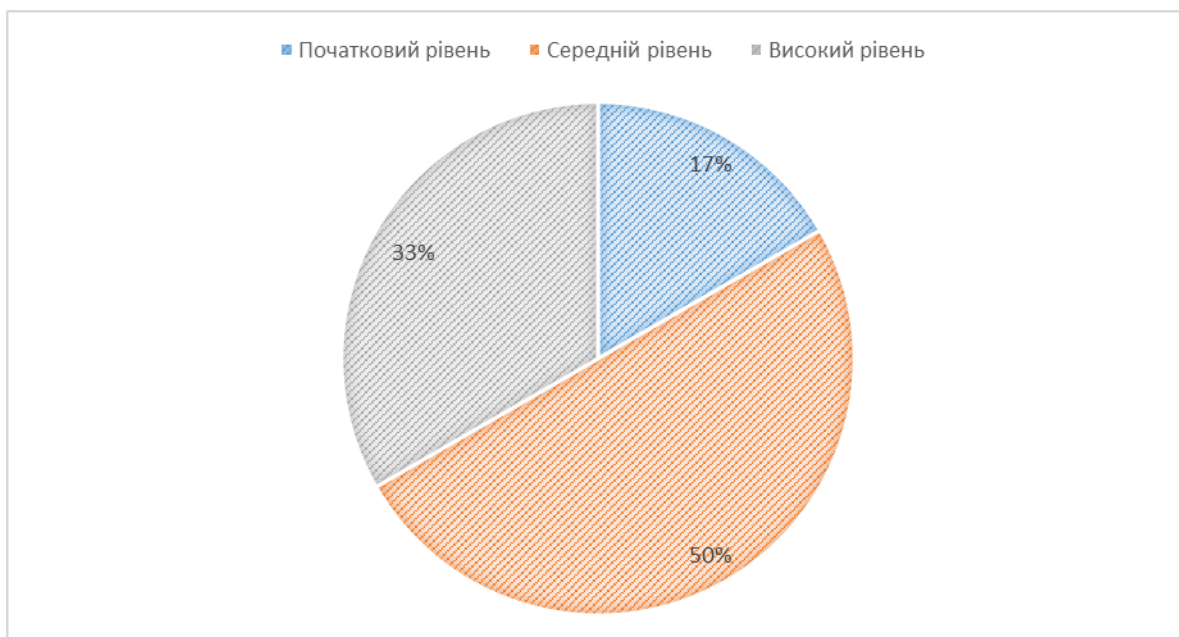
Інтерпретація: високий рівень (20-24 бали); середній рівень (10-18 балів) та низький (початковий) рівень – 0 – 8 балів.

За результатами діагностичної методики, щодо виявлення вмінь сприймати інформацію та відгадувати зашифрований елемент молодшими школярами отриманий наступний результат: високий рівень має 1 учень (13 %) 1-А класу та 2 учні (33 %) 1-Б класу; середній рівень мають 6 учнів (75 %) 1-А класу та 3 учні (50 %) 1-Б класу; низький (початковий) рівень має 1 учень (12 %) 1-А класу та 1 учень (17 %) 1-Б класу.

Результати діагностичного завдання представленні на графіках (див. граф. 2.5.-2.6.):

Діаграма 2.5. Діагностична методика «Крокодил» (1-А клас).

Діаграма 2.6. Діагностична методика «Крокодил» (1-Б клас)

На основі проведеного констатувального етапу дослідження нами виділенні наступні рівні усного мовлення в учнів 1-А та 1-Б класу Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного закладу № 48 Херсонської міської ради (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2.

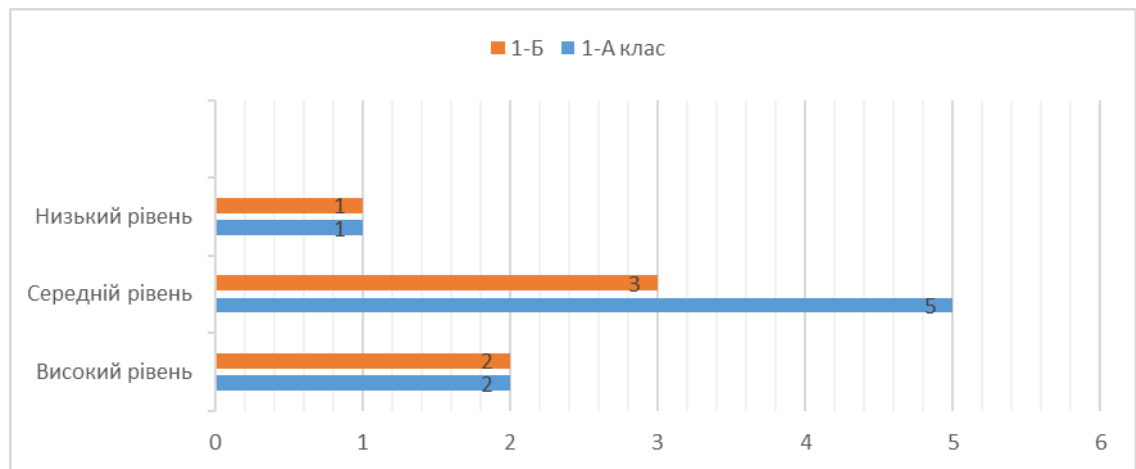
Середньостатистичні дані констатувального етапу дослідження серед учнів інклюзивних класів (1-А та 1-Б класів) за двома блоками

Рівень усного мовлення	1-А		1-Б	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
Високий рівень	2	25	2	33
Середній рівень	5	62,5	3	50
Низький рівень	1	12,5	1	17

**складено автором на основі власного педагогічного експерименту*

Результати педагогічного експерименту показали, що учні 1-А та 1-Б інклюзивних класів приблизно однакові рівні розвитку усного мовлення. Переважаючим рівнем у контрольному класі (1-А клас), що складає 62,5 % від загального числа учасників інклюзивного класу – є середній рівень та експериментальному (1-Б клас), що складає 50 % від

загального числа учасників інклюзивного класу – є середній рівень розвитку мовлення (діаграм. 2.7.)[33, с. 467].

Діаграма 2.7. Результати констатувального етапу дослідження у 1-А та 1-Б інклюзивних класах

Отже, отримані результати педагогічного експерименту на констатувальному етапі свідчать про необхідність цілеспрямованої роботи з молодшими школярами у питанні розвитку мовленнєвої функції засобами інноваційних технологій на уроках зв'язного мовлення, уроках української мови чи літератури в умовах змішаної форми навчання. У наступному підрозділі запропонуємо систему логокорекційного роботи із дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення.

2.2. Система логопедичної роботи з використанням інноваційних технологій в початковій школі в умовах змішаного навчання

На другому етапі педагогічного експерименту (формувальний етап) було розроблену систему логокорекції порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку з використанням інноваційних технологій в умовах змішаного навчання. В основі цієї системи покладено модель

логокорекційного заняття з елементами інноваційних технологій, що застосовувалася у роботі з дітьми під час організації змішаної форми навчання. Використання запропонованої нами моделі логокорекційного заняття дозволить сформувати у дітей соціальні навички, активізує процес формування фонетичних процесів, розширить словниковий запас у дітей даної категорії та сприятиме формуванню чіткої диференціації голосних звуків.

Структура логокорекційного заняття було чітко розроблена у відповідності до Наказу МОН «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із ООП» [24]. Модель розробленого корекційного заняття включає в себе як традиційні, так і інноваційні технології навчання, серед яких: логоритмічні ігри, техніки на формування мовного дихання, дидактичні ігри для диференціації звуків; пісочна терапія; пальчикова гімнастика; вокалотерапія; самомасаж з використанням масажеру «Су-Джок»; артикуляційні вправи з використанням біоенергопластики.

Модель логокорекційного заняття складається з трьох основних частин: вступна частина (мотиваційна); основна частина (практично-творча) та заключна частина (рефлексивно-результативна). Кожен із представлених етапів заняття має свою мету та зміст роботи. Тривалість корекційного заняття становило 40 хвилин. В цілому корекційно-розвиткове заняття спрямоване на розвиток усіх складових дефекту: пізнавальної сфери (мислення, уваги, відчуття): мовлення, його регулювальної та комунікативної функції та навчально-практичної діяльності (формування загально-навчальних трудових умінь) та емоційно –вольової сфери школярів [34, с. 171].

Згідно даної структури логокорекційного заняття можливо сформувати комунікативну компетентність (мовленнєву діяльність) у здобувачів освіти. На нашу думку, запропонована модель корекційного

заняття із включенням в її структуру інноваційних технік дозволить значно покращити результати обстеження дітей із ТПМ, що отриманні на констатувальному етапі дослідження. Логокорекційне заняття проводилося з дотриманням ряду встановлених педагогічних умов, а саме [41, с. 76]:

- врахування психофізичних та пізнавальних можливостей молодших школярів;
- обрання індивідуального чи диференційованого підходу, що дозволить найкраще вирішувати різнопланові завдання.
- введення на занятті всіх основних етапів предметно-практичної діяльності молодших школярів.
- використання демонстраційного матеріалу у процесі конкретизації уявлень молодших школярів;

Нижче представлена модель логокорекційного заняття з молодшими школярами, що мають ТПМ та методика виконання певних інноваційних технологій в умовах змішаної форми навчання.

Модель логопедичного заняття для учнів 1-Б класу із ТМП в умовах змішаної форми навчання

Основний зміст логокорекційного заняття:

Організаційний момент. Перший етап уроку – мотиваційний. На цьому етапі ми підготували до перегляду ряд відео з категорії «артикуляційна гімнастика» [28, с. 43]:

- артикуляційна вправа з елементом біоенергопластики «Посмішка». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=d6UWAAAt2Ujo>
- артикуляційна вправа з елементом біоенергопластики «Чашечка» URL: https://www.youtube.com/watch?v=1_KHXQEWpW0
- артикуляційна вправа з елементом біоенергопластики «Хоботок». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cxZmLaaIBfA>
- артикуляційна вправа «Смачне варення». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bbwcWXxGqzg>

- артикуляційна вправа «Маляр». URL:

https://www.youtube.com/watch?v=glLg0_vCDH4

Виконання вправ з артикуляційної гімнастики дозволить позитивно налаштувати школярів до уроку, поряд з тим вмотивує їх до розвитку власного мовлення.

Основна частина заняття (практично-творчий етап заняття). Він вважається найголовнішим етапом у роботі з дітьми із ТПМ під час розвитку усного мовлення. Головною метою даного етапу є – розвиток уміння будувати власні зв'язні висловлювання за чіткими інструкціями вчителя, а також створювати їх та уміти презентувати. Основну частину в залежності від теми заняття складають наступні технології [10, с. 45]:

1. Техніки розвитку слухової уваги.

Вправа-гра «Відгадай що звучало». URL:

https://www.youtube.com/watch?v=qg3XW_4jhno

Вправа-гра «Порядок предметів». URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=Jq3SgyDBmRE>

2. Техніки розвитку мовленнєвого дихання [26, с. 99]:

Дихальна вправа «Хом'ячок». URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=YL6xxeKGaNY>

Дихальна вправа «Квітка і свічка». Бачите квітку – вдихайте; бачити свічку – дмухайте. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=Invpqr48qX4>

Перелік обов'язкових технік на розвиток мовленнєвого дихання у дітей із ТПМ у більш ширшій формі представлені у додатку Г.

3. Вправи на розвиток мовленнєвої функції [19, с. 58].

Мовленнєва вправа складіть синквейн-пазл «Охарактеризуй предмет» Учням потрібно за отриманим шаблоном скласти синквейн слова: зима (приклад рис. 2.1.):

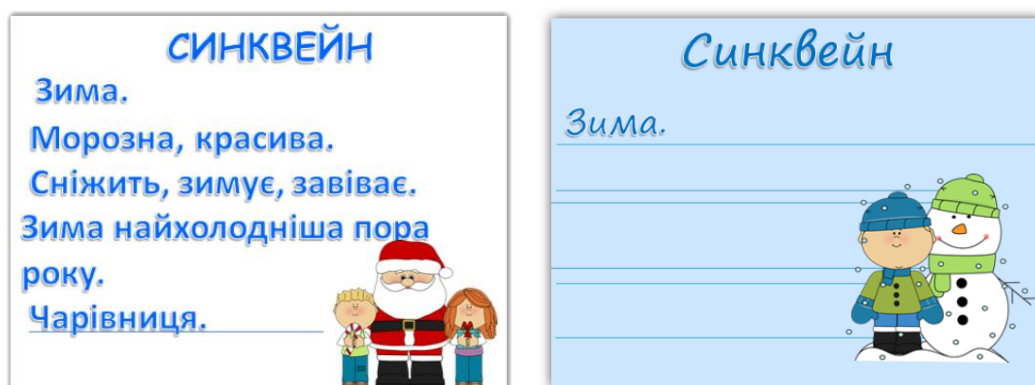

Рис. 2.1. Синквейн- пазл

Мовленнєва вправа «Добери епітети» (за допомоги мнемодоріжки).

Учням потрібно добрати епітети до слова «осінь, сніг, зайчик, Україна» (рис. 2.2.)

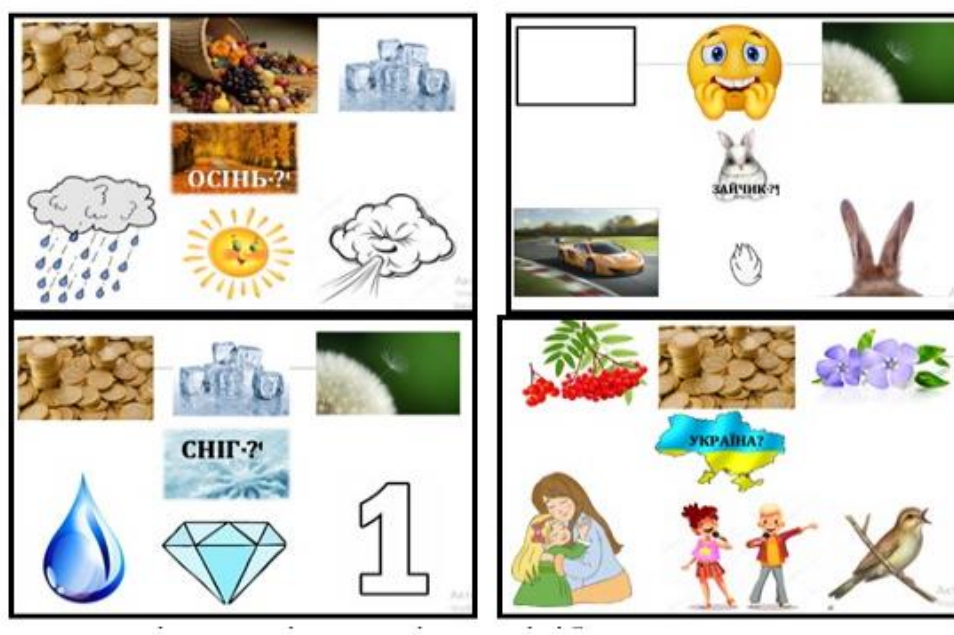

Рис. 2.2. Мовленнєва вправа «Добери епітети»

4. Техніки на розвиток загальної та дрібної моторики рук [39].

Пальчикове малювання – самостійне або за шаблонами (рис. 2.3.):

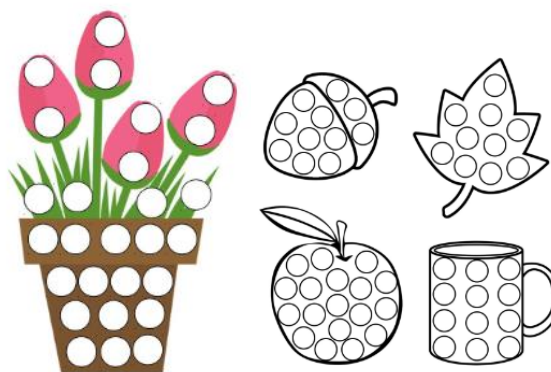

Рис. 2.3. Приклад інноваційної техніки – пальчикове малювання

Аплікації з паперу (учні роблять аплікації тварин та рослин, накладаючи кольорові частинки на білу основу з контурами) – рис. 2.4.

Рис. 2.4. Аплікації з паперу

5. Техніки пальчикового масажу у роботі з дітьми з ТМП. Вважається інноваційною та досить ефективною у мовленнєвому розвитку дітей із ТПМ. Техніка пальчикового масажу сприяє оволодіння тонкими рухами пальців, покращує кровопостачання пальців рук [20].

Масажна пальчикова гра «Сонечко». Розвиває моторику та координаційні рухи дитини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HyCeZTuFqdM>

Масажна пальчикова гра «Завірюха». Розвиває моторику та координаційні рухи дитини. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OVqy0Vk-Gaw>

6. Техніки з використанням масажеру «Су-Джок». Дана техніка ефективна у роботі над корекцією фонетико-фонематичної та лексико-граматичної складової мовлення учнів із ТПМ [36].

Су-Джок вправа-змагання «Круті віражі» за двома методиками: (а) дитина робить колові оберти долонями, тримаючи середині масажну кульку та протяжно вимовляє заданий вчителем звук. Інші діти рахують кількість обертів (рис. 2.5.): (б) дитина котить масажну кульку по ігровому полю при цьому здійснює колові оберти долонею та протяжно вимовляє заданий вчителем звук (рис. 2.5.)

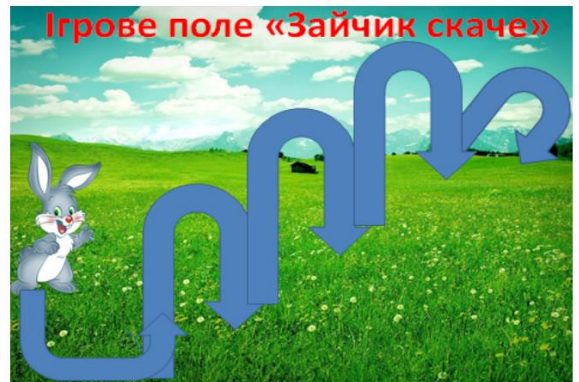

Рис. 2.5. Вправа з масажером «Су-Джок» («Круті віражі»)

Вправи з масажером «Су-Джок»:

- Логопед промовляє відповідні слова /звуки, а учні тримають кульку у розкритих долонях. Почувши звук, діти закривають долоні (рис. 2.7.)

Рис. 2.7. Вправа з масажером Су-Джок

- Логопед промовляє слова / звук, а учні катають кульку по столу. Почувши заданий звук, діти ховають кульку у долоні (рис. 2.8.)

Рис. 2.8. Вправа з масажером Су-Джок

Заключний етап (рефлексивно-результативний). На даному етапі молодшим школярам можна запропонувати вправи із наступних категорій [38, с. 90]:

1. Дихальні релаксаційні вправи. Комплекс вправ представлений за посиланням URL: <https://www.youtube.com/watch?v=67nsp58w284>

- Дихальна релаксаційна вправа «Долоньки». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=01TwNmy6OXg>

- Релаксаційна вправа «Сонячний зайчик». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Wg0VyXPdF7w>

2. Дидактичні ігри. Приклади деяких дидактичних ігор для дітей із ТПМ представлені нижче [39]:

Дидактична гра «Назви якомога більше предметів».

Мета: розвивати активний словниковий запас; формувати чітке мовлення.

Хід гри. Діти стають в ряд, вчитель пропонує їм по черзі називати предмети, що їх оточують. Хто сказав слово – робить крок вперед. Переможець той хто правильно та чітко назвав слова, не повторюючись та таким чином опинився попереду усіх.

Дидактична гра «Хто зайвий і чому?».

Мета: розвинути логічне мислення; систематизувати знання про птахів та тварин; городину та садовину; сформувати уміння узагальнювати.

Хід гри. На інтерактивній дошці вчитель розміщає ряд карток, в кожному ряду школяру потрібно обрати зайвий малюнок. Пояснити чому саме такий вибір.

Дидактична гра «Назви частини предмету»

Мета: розвиток уміння співвідносити предмет та його частини; збагачення словникового запасу.

Хід роботи: вчитель-логопед показує картинки із зображенням вантажівки, дерева, тварин, птахів тощо. Дитина повинна назвати частини предметів.

Дидактична гра «Підбери слово»

Мета: розвивати словниковий запас; сформувати уміння підбирати ознаки до іменників.

Хід роботи: дітям пропонується підібрати до будь-якого предмету чи явища слова що його позначають. Наприклад зима (холодна та сніжна).

Основний мовленнєвий матеріал: морозиво, літо, сонечко, яблуко, ведмідь; цукор, хмарка тощо.

Дидактична гра «Скажи навпаки».

Мета: розвинути уміння добирати антоніми; збагатити словниковий запас.

Хід роботи: Вчитель кидає м'яч дитині та каже слово, наприклад «тихий». Дитина повинна вимовити правильно слово з протилежним значенням «гучний» та повернути м'яч вчителю.

Мовленнєвий матеріал: чистий – брудний; добро – зло; холод – тепло; довгий – короткий; добрий – злий; літо – зима; високий – низький; гострий – тупий; глибокий – мілкий; радість – сум; чорне – біле; багатий – бідний; дорогий – дешевий тощо [40, с. 88].

По закінченню логокорекційного заняття дітям було роздано бланк самооцінки (поданий в додатку). Школярам потрібно обрати «лайк» певного кольору (зелений колір – високий рівень самооцінки; жовтий колір – середній рівень самооцінки та червоний колір – низький (початковий) рівень самоосвіти. Дана шкала дозволить вчителю попередньо визначити у дітей із ТПМ: уміння виражати власну думку; уміння відповідати на встановлені запитання; уміння слухати та виконувати інструкції; уміння за ключовими словами складати коротку розповідь та роботи висновки з власної навчально-корекційної діяльності.

На онлайн-консультації з вчителем 1-Б класу Херсонського загальноосвітнього навчального-виховного комплексу № 48 Херсонської міської ради було обговорено результати первинного анкетування школярів та модель логокорекційного заняття з використанням інноваційних технологій навчання в умовах змішаної освіти.

Серед інноваційних технологій було обрано: пісочна терапія, вокалотерапія; пальчиковий масаж, самомасаж з використанням масажеру Су-Джок; біоенергопластика. Обрання конкретних вправ в основі яких лежать інноваційні техніки залишили за викладачем, їх обрання здійснювалося на основі: (а) теми уроку; (б) поставлених цілей та (в) особливостей психофізіологічного та пізнавального розвитку школярів [4, с. 75].

Загальна структура уроку була ухвалена за моєю моделлю, а саме: на початку уроку здійснювалася мотивація школярів до розвитку їх мовлення та розуміння важливості спілкування у житті людини; основна частина уроку була направлена на формування умінь будувати та висловлювати свої думки – в основному діти працювали попарно. На заключній частині заняття діти презентували власні навчально-творчі здобутки та наприкінці уроку було запропоновано школярам заповнити

«Лист самооцінювання» (додаток Є), де учні самостійно визначали рівень розвитку власного усного мовлення.

Очікуванні результати формувального етапу педагогічного експерименту:

- вдосконалення плавності мовлення;
- формуються навички самомасажу, загальної дрібної моторики рук та навички мовленнєвого дихання;
- активізується зорово-просторова орієнтація;
- збагачується словниковий запас з обраної теми корекційного заняття.

Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення дозволять досягти високих успіхів у подоланні мовленнєвих труднощів. Поряд з цим інноваційні технології не вимагають значних зусиль з боку вчителя, вони оптимізують процес корекції мовлення дітей із ТПМ та сприяють оздоровленню всього організму [6, с. 44].

2.3. Інтерпретація результатів контрольного експерименту

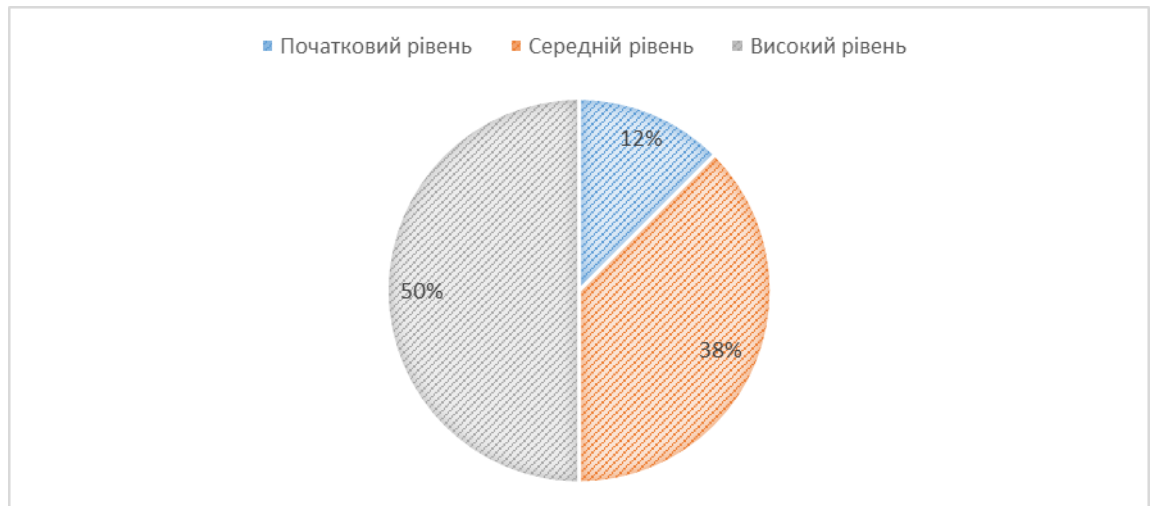
Провівши роботу у експериментальному класі (1-Б клас) з використанням інноваційних технологій у розвитку мовлення дітей, що мають тяжкі порушення мовлення далі було досліджено ступінь їх ефективності у порівнянні із отриманими результатами на констатувальному етапі педагогічного експерименту. Для цього було проведено повторне діагностування ступеня сформованості усного мовлення у дітей експериментального класу та контрольного класу (що навчалися за традиційною корекційною програмою). Повторна діагностика показала наступні результати:

У відповідності до методики Маляра А. Я. за отриманими повторними результатами в учнів 1-Б класу краще сформувалися стійкі уявлення про звуковий склад слова, поряд з цим збільшився

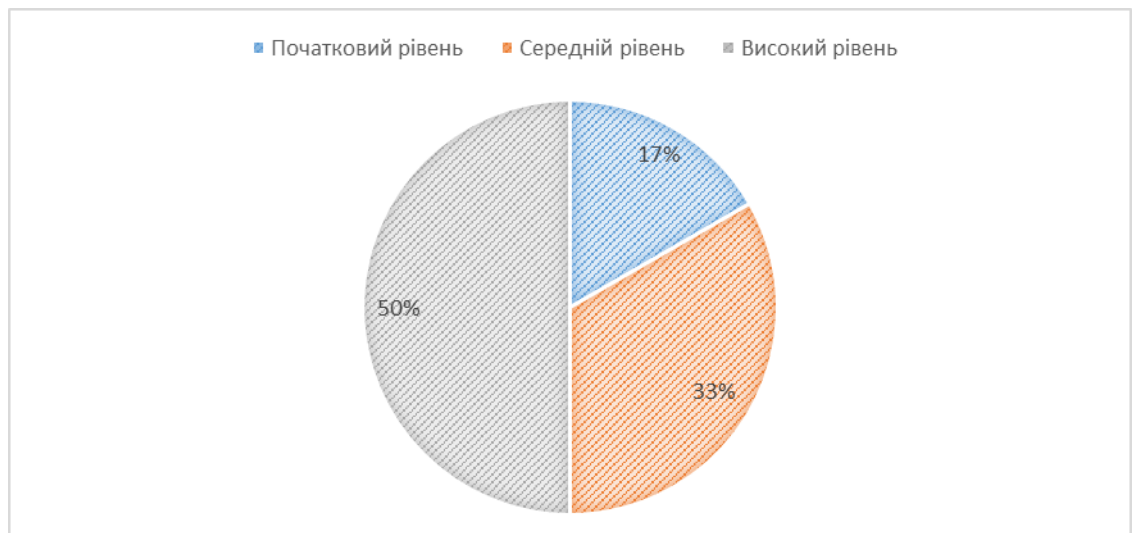
словниковий запас слів та з'явилося розуміння граматичних частин мови. Що дозволяє говорити про переважання – достатнього рівня мовленнєвого розвитку.

Діагностична методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» [22, с. 310]. За результатами даної діагностичної методики отримали наступні результати: високий рівень мають 4 учні (50 % 1-А класу) та 3 учні (50 % 1-Б класу); середній рівень мають 3 учні (38 % 1-А класу) та 2 учні (33 % 1-Б класу); низький (початковий) рівень має 1 учень (12 % 1-А класу) та 1 учень (17 % 1-Б класу).

Результати контрольного анкетування представлені на графіках (див. граф. 2.7.-2.8.):

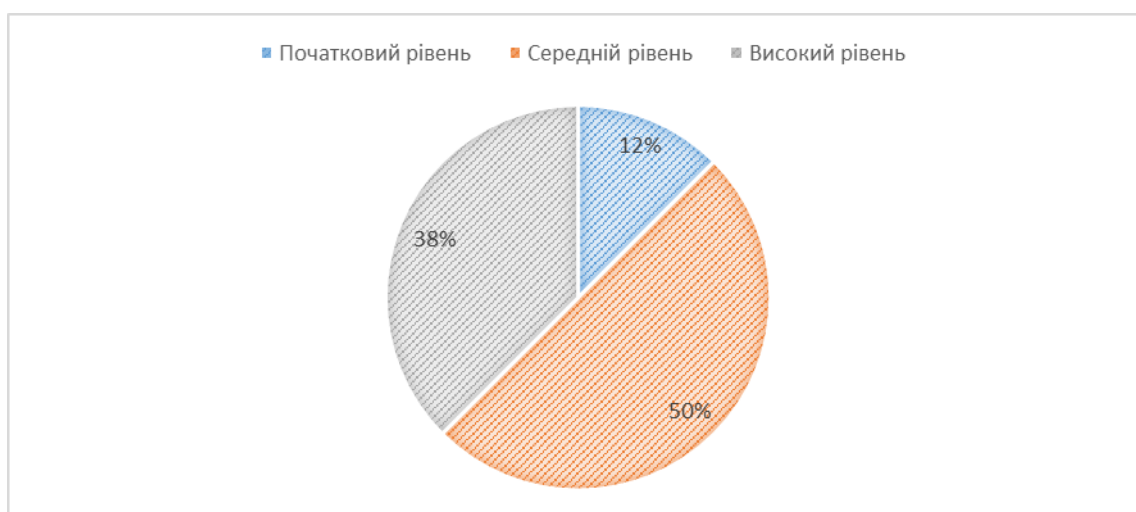

Діаграма 2.8. Результати контрольного етапу: методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» (1-А клас).

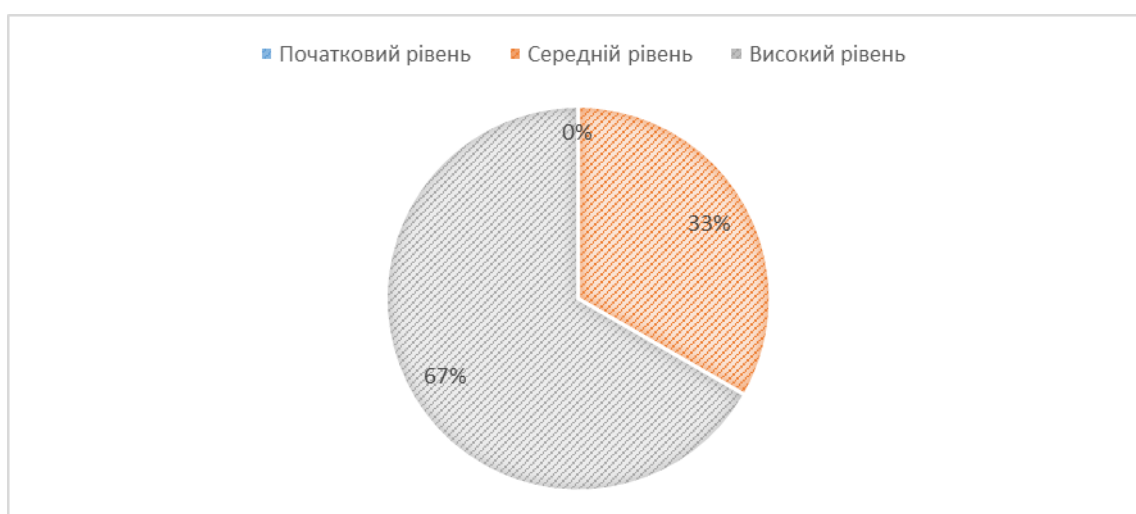

Діаграма 2.9. Результати контрольного етапу: методика «Придумай та намалюй слова, в яких є звук [с], [н], [п]» (1-Б клас)

Діагностична методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» [27, с. 145]. За результатами даної діагностичної методики, щодо виявлення рівня фонетичних уявлень про звуковий склад слів молодших школярів отримали наступні результати: високий рівень мають 3 учні (38 % 1-А класу) та 4 учні (67 % 1-Б класу); середній рівень мають 4 учні (50 % 1-А класу) та 2 учні (33 % 1-Б класу); низький (початковий) рівень має лише 1 учень 1-А класу, що складає 12 %. Результати контрольного етапу представлені на графіках (див. граф. 2.10.-2.11.):

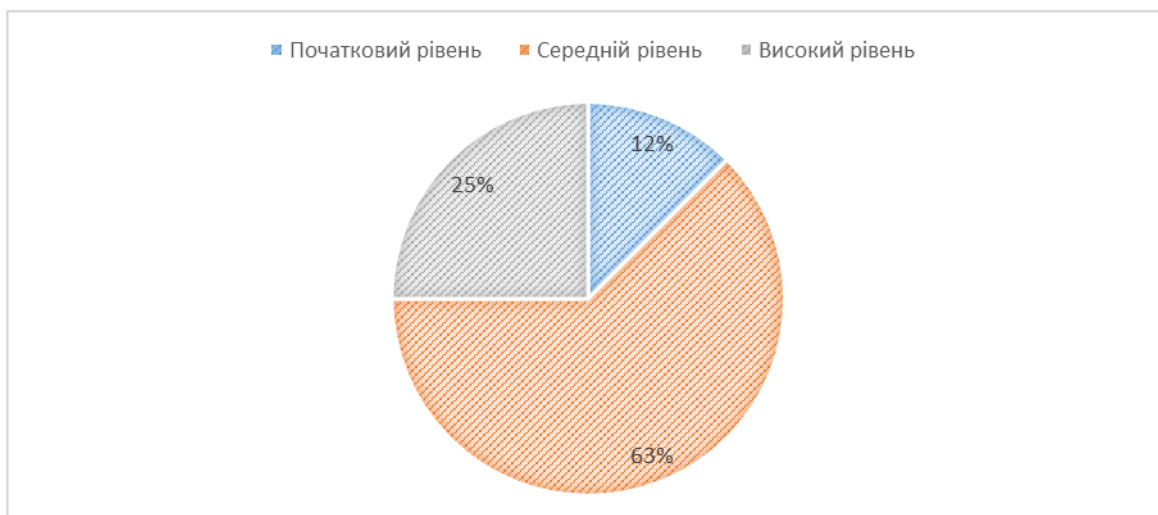

Діаграма 2.10 Результати контрольного етапу: методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» (1-А клас)

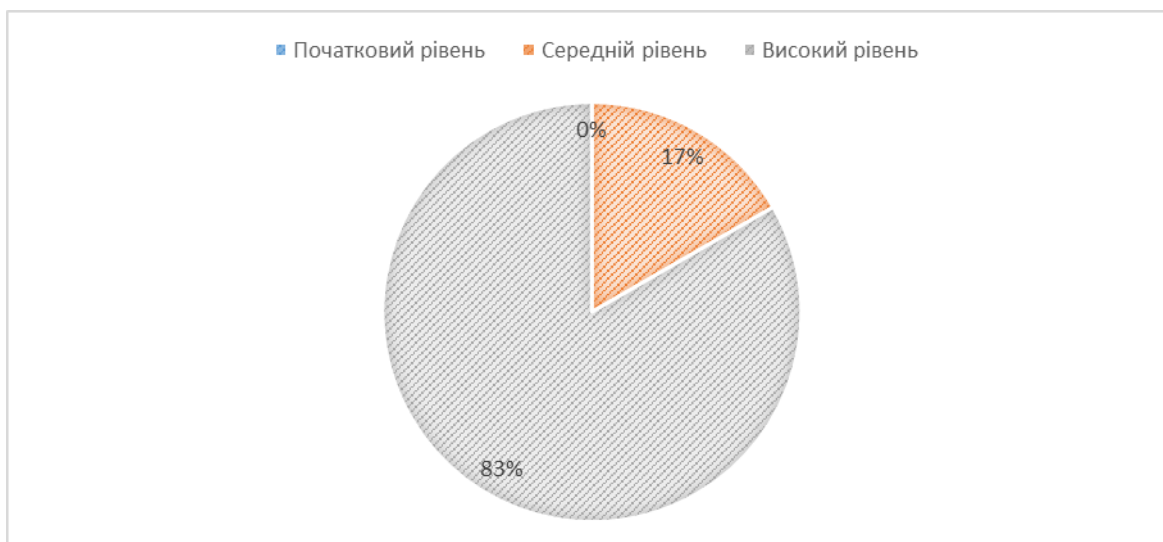

Діаграма 2.11. Результати контрольного етапу: методика «Намалюй хмаринку, якщо у слові є звук [а]» (1-Б клас)

Діагностична методика «Крокодил» [29, с. 53]. За результатами діагностичної методики, щодо виявлення вмінь сприймати інформацію та відгадувати зашифрований елемент молодшими школярами отриманий наступний результат: високий рівень мають 2 учні (25 % 1-А класу) та 5 учнів (83 % 1-Б класу); середній рівень мають 5 учнів (63 % 1-А класу) та 1 учень (17 % 1-Б класу); низький (початковий) рівень має 1 учень 1-А класу, що склало 12 %. Результати діагностичного завдання представлені на графіках (див. граф. 2.12.-2.13.):

Діаграма 2.12. Результати контрольного етапу: методика «Крокодил» (1-А клас).

Діаграма 2.13. Результати контрольного етапу: методика «Крокодил» (1-Б клас).

На основі проведеного експерименту (контрольний етап) встановлено переважання високого рівня формування усного та писемного мовлення, та відсутність низького рівня мовлення у експериментальному класі (табл. 2.3.)

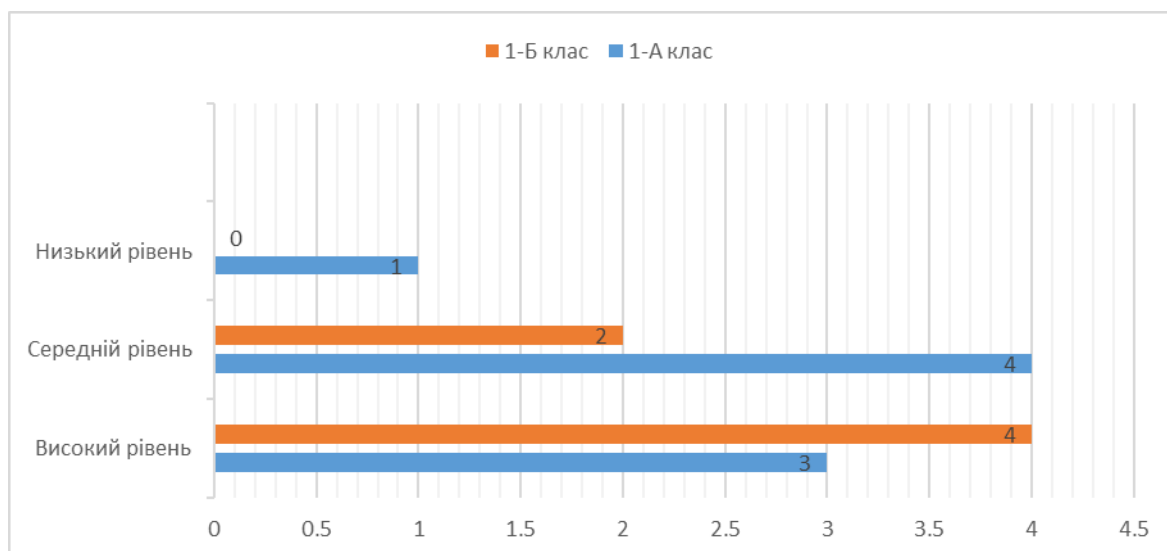
Таблиця 2.3.

Середньостатистичні дані контрольного етапу дослідження серед учнів інклюзивних класів (1-А та 1-Б класи)

Рівень усного мовлення	1-А		1-Б	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
Високий рівень	3	38	4	67
Середній рівень	4	50	2	33
Низький рівень	1	12		

**складено автором на основі власного педагогічного експерименту*

Повторна діагностика рівня сформованості усного мовлення у молодших школярів показала що у дітей експериментального класу переважаючим рівнем розвитку мовлення є високий рівень (67 %), поряд з цим повністю відсутній низький рівень. Тоді як у контрольному класі переважаючим рівнем розвитку мовлення залишився – достатній рівень (50 %). Результати контрольного етапу представленні на діаграмі 2.14.

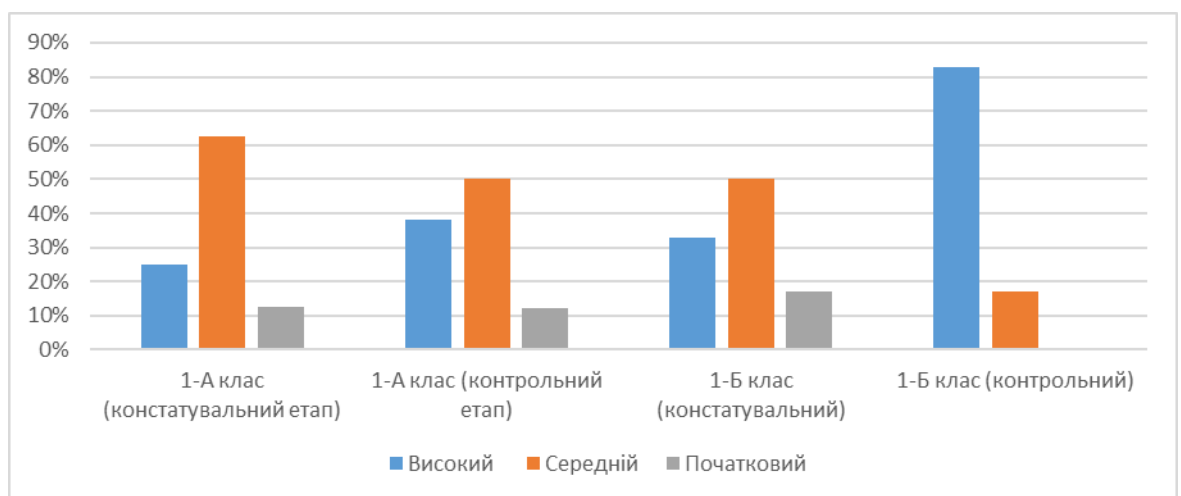
Діаграма 2.14. Результати контрольного етапу дослідження рівня усного мовлення молодших школярів із ТПМ

Порівнюючи результати педагогічного експерименту можна зробити висновок, що у експериментальному класі показник сформованості усного мовлення у дітей молодшого шкільного віку значно підвищився. У ході педагогічного експерименту нами були підібрані такі завдання, які можуть виконати як учні контрольного класу, так і учні експериментального класу. Тому ми дійшли висновку, що інноваційні технології в роботі із дітьми із ТМП позитивно впливають на розвиток усного мовлення молодших школярів в умовах інклюзивного середовища. Порівняльний аналіз констатувального та контрольного етапу педагогічного експерименту представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості усного мовлення	1-А				1-Б			
	Конст. етап		Контр. етап		Констр. етап		Контр. етап	
	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%
Високий рівень	2	25	3	38	2	33	5	83
Середній рівень	5	62,5	4	50	13	50	1	17
Низький рівень	1	12,5	1	12	1	17		

**складено автором на основі педагогічного експерименту*

Діаграма 2.15. Результати порівняльного аналізу педагогічного експерименту у 1-А та 1-Б класах

Успішність впровадження інноваційних технологій та розвиток мовленнєвої функції у дітей із ТПМ можливий при дотриманні вчителем ряду методичних рекомендацій.

До методичних рекомендацій, які мають місце у навчально-корекційному процесі сучасних закладів інклюзивної освіти віднесемо [23, с. 174]:

1. На корекційному занятті вчитель повинен залучати всіх учнів до логоритмічних ігор: співів, мовлення, ритмічних вправ, артикуляційної гімнастики.

2. До та після виконання вправ обов'язково проводити пальчикову гімнастику / фізичну хвилинку.

3. Вчитель повинен говорити емоційно та повільно, щоб бути почутим дитиною із ТПМ.

4. Опитування дітей із ТПМ варто проводити у безпечній обстановці та у формі бесіди. Не використовувати у своєму діалозі з дітьми наполегливих слів, наприклад: «скажи», «покажи», краще спонукати дітей на мовне наслідування – «роби, як я», «повтори за однокласником».

5. Адаптування корекційної програми до навчальних можливостей школярів, за потреби її спростити у відповідності до мовних особливостей інклюзивного класу.

6. Вивчення правопису нових слів варто підкріплювати візуально, рекомендовано використовувати розрізні картинки – частина зображення і частина слова. Саме такий наочний матеріал можуть дозволити ефективно формувати у дітей із ТПМ – мовленнєву функцію.

7. Створювати сприятливі умови для комунікативного розвитку дитини, що допоможуть сформувати уміння взаємодіяти з ровесниками, молодшими та старшими дітьми; уміння співпрацювати та уміння розуміти інструкції вчителя.

8. Цілеспрямовано працювати над розвитком як мовленнєвої функції, так і пізнавальної сфери, що матиме вагомий вплив на процес становлення особистості молодших школярів, також позитивно впливатиме на розвиток їх комунікативних навичок.

9. Наддавайте дитині можливість самостійно управляти навчальним процесом (підтримуйте ініціативу взаємодії, задавайте по ній питання, доповнюйте її). Цим вчитель досягне більш подовженої уваги до навчального матеріалу, мотивація до комунікації посилиться.

Аналіз проведеного анкетування батьків дітей показав, що батьки не достатньо приділяють увагу навчально-корекційному процесу своєї дитини та не достатньо взаємодіють із корекційними педагогами. Співпраця батьків з корекційним педагогом є ключовим елементом у створенні позитивного корекційного середовища, в якому діти зможуть почуватися щасливим та захищеними, відчуватимуть підтримку родини та зможуть максимально розвивати свій потенціал [8, с. 46].

За результати анкетування молодших школярів виявили, що більша частина учнів мала середній рівень розвитку мовлення, тому було розроблено модель корекційного заняття, який містив інноваційні технології та мав 3 основні етапи: мотиваційний; практично-творчий та рефлексивно-результативний. До кожного етапу було підібрані відповідні техніки з формування мовленнєвої функції молодших школярів.

Результати експериментальної роботи принесли нам позитивні результати, саме тому можна стверджувати, що інноваційні технології у корекційному процесі із дітьми із ТПМ мають значний потенціал у процесі розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку, особливо в умовах змішаної форми навчання. Порівняння результатів традиційної групи з експериментальною дозволяють говорити про доречність та правдивість запропонованої нами гіпотези, адже після проведення експерименту кількість учнів із високим рівнем збільшилася, а з

низьким рівнем – зменшилася. Тобто наша система експериментально працює.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено теоретичний аналіз наукових джерел стосовно основних інноваційних технологій у логокорекційній роботі вчителя логопеда. Встановлено, що інноваційні технології володіють підвищеною ефективністю за рахунок особливої групи методів, засобів та прийомів навчання, що є кінцевим результатом діяльності педагога. Внаслідок їх активного впровадження у логокорекційний процес відбувається творче оволодіння потрібними знаннями, навичками, вміннями, а також відбувається розвиток інтелектуальних здібностей школярів. Основною метою впровадження інноваційних технологій є засвоєння способів самостійної діяльності, розвиток творчих та пізнавальних здібностей молодших школярів.

2. Розкрито сутність корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення. Встановлено, що освітні завдання та зміст логопедичної роботи формуються з аналізу структури мовленнєвого порушення, а також із наявного рівня компенсаторних можливостей дітей. На логокорекційних заняттях педагоги використовують варіанти різних вправ, які спрямовані насамперед на розвиток у дитини активної уваги, уміння слухати мовлення іншої людини, уміння виконувати завдання на основі словесної інструкції. Успішність корекційно-розвивальної роботи залежить від своєчасного початку логокорекційної роботи та ефективності обраного корекційно-розвивального методу, що обов'язково повинні ґрунтуватися на основі психолого-педагогічних особливостей дітей даної групи.

3. Розглянуто особливості дистанційної корекційної роботи логопеда в умовах змішаного навчання. Встановлено, що правильно спланована корекційна робота в умовах дистанційного навчання сприятиме підвищенню адаптивних можливостей дітей із ТМП та допоможуть їм впоратися із виявленими порушеннями мовлення під час

онлайн-навчання. Успішність корекційної роботи в умовах змішаної форми навчання підсилять інноваційні технології, які збагатять логокорекційний процес, сформулюють мотивацію до навчання та позитивно вплинуть на його ефективність.

4. Проведено педагогічний експеримент, який складався із трьох етапів (констатувальний, формувальний та контрольний). На констатувальному етапі було здійснено анкетування молодших школярів Херсонського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 48 за методикою Маляра А. Я та додатково відібраними діагностичними завдання. Виявлені труднощі у: вмінні дітей розрізняти близькі фонemi, розрізняти їх акустичні та артикуляційні подібності; спостерігаються проблеми у використанні та розумінні лексичних засобів та граматичного ряду мови. Переважаючим рівнем у контрольному та експериментальному класі є середній рівень розвитку усного мовлення (1-А клас складає 62,5 % учнів та 1-Б клас складає 50 % від числа дітей із ТМП).

5. На формувальному етапі педагогічного експерименту запропоновано модель логокорекційного заняття, що містить як традиційні так інноваційні техніки з корекції мовленнєвої функцій у дітей із ТМП в умовах змішаного навчання. На основі розробленої моделі корекційного заняття експериментально перевірено ефективність використання інноваційних технологій в роботі з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення.

Повторні результати діагностування показали, що у контрольному класі (1-А клас) динаміка залишилася без суттєвих змін. Тоді коли у 1-Б класі відбулися суттєві зміни, а саме у 1-Б класі підвищилася кількість учнів із високим рівнем мовлення (майже на 50 %), та повністю зник низький рівень мовлення. Саме тому можна стверджувати, що розроблена модель логокорекційного заняття позитивно впливає на

розвиток усного мовлення молодших школярів в умовах змішаного навчання.

Проведене дослідження не вичерпує проблему використання інноваційних технологій в логокорекційній роботі з дітьми із ТПМ в умовах змішаного навчання. Подальшої розробки потребують питання диференційованого підходу до застосування різних інноваційних методів, методик та технологій відповідно логопедичної нозології, вікових особливостей дітей тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнаутова Л. В. Корекція тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку з урахуванням показників електроенцефалографії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 2. С. 60-66. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8376> (дата зведення 16. 04. 2024).
2. Атрощенко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя до формування мовленнєвої компетентності дошкільника в процесі різних режимних моментів в ДНЗ. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 10. С. 24-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10%283%29_5 (дата зведення 16. 04. 2024).
3. Баскакова О. Ф. Раннє виявлення і профілактика мовленнєвих порушень у дітей. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2. С. 70-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2%281%29_14 (дата зведення 16. 04. 2024).
4. Брушневська І. Закономірність розвитку дітей дошкільного віку з порушенням мовлення. *Педагогічний часопис Волині. Актуальні питання теорії і практики спеціальної освіти*. 2016. № 1. С. 70-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2016_1_15 (дата зведення 16. 04. 2024).
5. Використання прийомів мнемотехніки в розвитку зв'язного мовлення дітей. *Мнемотехніка в процесі навчання*. 2022. URL: <https://adsby.ru/the-use-of-techniques-mnemotechnics-in-the-development-of-coherent-speech-of-children-mnemonics-in-the-learning-process.html> (дата зведення 16. 04. 2024).

6. Гаврилова Н. С. Система порушень фонетичного боку мовлення. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2014. № 7. С. 37-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_27_10 (дата зведення 16. 04. 2024).
7. Галущенко В. І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2016. № 7. С. 37-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2016_7%281%29_8 (дата зведення 16. 04. 2024).
8. Голуб Н. М. Труднощі формування навичок мовного аналізу та синтезу в молодших школярів з нормальним мовленнєвим розвитком та порушеннями мовлення. *Науковий часопис М. П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та психологія*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2012. № 22. С. 41-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_27_10 (дата зведення 16. 04. 2024).
9. Дегтяренко Т. В. Актуальність міждисциплінарного та нейропсихологічного підходів до діагностики тяжких порушень мовлення у дітей раннього віку. *Наука і освіта*. 2016. № 8. С. 30-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2016_8_7 (дата зведення 16. 04. 2024).
10. Дегтяренко Т. В. Нейрологопедичний підхід у діагностиці та корекції тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 1. С. 38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2016_1_6 (дата зведення 16. 04. 2024).
11. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру: метод. посіб. / авт. кол. Ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/718625/1/IRC_razvorot.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

12. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків: «Друкарня Мадрид». 2018. 110 с. URL: [file:///C:/Users/pc/Downloads/214%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/pc/Downloads/214%20(4).pdf) (дата зведення 16. 04. 2024).

13. Комінарець Т. В. Формування творчої особливості дошкільника засобами театральної гри. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 2. С. 129-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2%282%29_25 (дата зведення 16. 04. 2024).

14. Коновалова Л. М. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2017. № 1. С. 28-31. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/77f82084-4f15-4cdd-a5c8-4c19847dfd81/content> (дата зведення 16. 04. 2024).

15. Кравцова І. В. Корекційно-розвивальної роботи з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2018. 60 с. ISBN: 9789669441164.

16. Ласточкина О. В. Сучасні програмові розробки, що використовуються на різних етапах логопедичного впливу. *Вісник Університету ім. Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 138-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduep_2019_2_18 (дата зведення 16. 04. 2024).

17. Мартиненко І. В. Методика формування комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Логопедія*. 2012. № 2. С. 295-328. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/logoped_2012_2_13 (дата зведення 16. 04. 2024).

18. Марченко І. С. Особливості логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 52-56. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/527352/mod_resource/content/1/Osoblivosti%20логопедичної%20роботи%20з%20дітьми%20дошкільного%20віку%20з%20ТПМ.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).
19. Марченко І. С. Особливості мовленнєвої активності дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Логопедія*. 2015. № 6 с. 51-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/logoped_2015_6_9 (дата зведення 16. 04. 2024).
20. Маслова О. Використання масажу в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. 2022. URL: <https://naurok.com.ua/konsultaciya-vikoristannya-masazhu-v-korekciyniy-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-314180.html> (дата зведення 16. 04. 2024).
21. Матвієнко Н. М. Використання інноваційних технологій в логопедичній групі для дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. 2019. URL: <https://zenodo.org/records/2608822> (дата зведення 16. 04. 2024).
22. Павлова Н. В. Доцільність використання звукових нейромодуляцій в практиці мовлення у дошкільнят. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*: зб. наук. пр. 2016. № 7. С. 302-316. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/87/64.pdf/> (дата зведення 16. 04. 2024).
23. Піменова К. О. Психолого-медико-педагогічний супровід дітей із ТПМ при інклюзивній формі навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. № 26. С. 173-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_26_39 (дата зведення 16. 04. 2024).

24. Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із ООП. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814729-18#Text> (дата зведення 08. 07. 2024).

25. Решетнік С. М. Використання інноваційних технологій у корекційно-розвивальному процесі. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2018. № 2. С. 108-112. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2d4690f1-0ae3-4f14-a376-121d641015ae/content> (дата зведення 16. 04. 2024).

26. Рібцун Ю. В. Віршики, картинки, звуки для забави і науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах). Х.: Видавнича група «Основа». 2013. 176 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5996/1/Віршики,_картинки,_звуки_Рібцун.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

27. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. К., 2014. 238 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/7553/1/Посібник_Рібцун.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

28. Рібцун Ю. В. Інноваційний підхід до організації та проведення артикуляційної гімнастики в логопедичній групі. *Дошкільна освіта*. 2011. № 3. С. 31-43. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5825/1/Артикуляційна_гамнастика_Рібцун_Ю.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

29. Рібцун Ю. В. Організація та проведення у логопедичній групі ігор з правилами. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (7-8 лютого 2012, с. Суми)*. Суми: Вид-во СудПУ ім. А. С. Макаренка. 2012. С. 47-53. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5837/1/Ігри_з_правилами_Рібцун_Ю.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

30. Савінова Н. В. Проблема диференціації в корекційній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення: теоретичний аспект. *Science and education a new dimension*. 2013. № 1. Р. 204-208. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Savinova-N.V.-The-problem-of-differentiation-in-a-correctional-work-with-children-with-severe-speech-disorders-a-theoretical-aspect.pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).

31. Савінова Н. В. Система диференційованої корекції мовленнєвої діяльності у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: проект. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 21 с. URL: <http://psp.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Інноваційний-проект-Система-диференційованої-корекції-мовленнєвої-діяльності-у-дошкільників-із-ТПМ.pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).

32. Савінова Н. В. Теорія і практика корекції мовленнєвої діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.03. Київ. 2013. 42 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/36867> (дата зведення 16. 04. 2024).

33. Сайко Х. Я. Особливості застосування гри в системі формування лексичної компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненим мовленням. *Молодий вчений*. 2017 № 3. С. 466-470. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_111 (дата зведення 16. 04. 2024).

34. Сапранкова І. Г. Використання інноваційних технологій в групі дітей з порушенням мови. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*: збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. 2018. 266 с. URL: https://repository.moippo.mk.ua/upload/02-09-20_22554083.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

35. Старостенко В. А. Використання прийомів та методів мнемотехніки на логопедичних заняттях. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітація*: матеріали VI всеукр. заочн. наук.-практ. конф. (м. Суми, 27 березня 2017 року). Суми. 2017. С. 148-151. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f8ce32a-982c-4c0a-b3bf-5b39691ff044/content> (дата зведення 16. 04. 2024).
36. Су-Джок терапія в роботі вчителя-логопеда. 2023. URL: <https://osvita.if.ua/data/pages/629/19a5498969d1a776f83c7ae020432297.pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).
37. Сучасна логопедія: інноваційні технології. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред. Савінової Н. В. Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. 2021. 214 с. URL: <http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/947/13Збірник%20Сучасна%20логопедія.pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).
38. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. 2013. 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/10502/1/Trofimenko5.pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).
39. Український логопедичний сайт. URL: <http://www.logopedia.com.ua/> (дата зведення 16. 04. 2024).
40. Фурман Н. В. Використання ігрових прийомів у подоланні тяжких порушень мовлення у дітей шкільного віку: методичний посібник для вчителів-логопедів. Кам'янець-Подільський. 2017. 94 с. URL: <file:///C:/Users/pc/Downloads/Фурман%20Н.В..pdf> (дата зведення 16. 04. 2024).
41. Чередніченко Н. В. Діагностика лінгвістичних здібностей у молодших школярів із порушеннями мовлення при опануванні ними фонетико-графічних умінь та навичок. *Логопедія*. 2013. № 4. С. 75-86.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/logoped_2013_4_14 (дата зведення 16. 04. 2024).

42. Шеремет М. К. Міждисциплінарний синтез теоретичних досліджень у збагаченні методологічної бази логопедії. *Education and Pedagogical Sciences*. 2012. № 4. С. 58-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2012_4_8 (дата зведення 16. 04. 2024).

43. Шеремет М. К. Поняття мовлення і мислення в системі підготовки дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення до школи. *Корекційна педагогіка*. 2018. № 1. С. 6-8. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3292/1/Educ_and_Pedag_Sci.pdf (дата зведення 16. 04. 2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків із дітьми із особливими освітніми потребами

I. Особові дані про дитину.

1. ПІБ дитини _____

2. Дата народження дитини _____

3. Скільки дітей в родині? _____

4. Чи має дитина інвалідність?

а) так

б) ні

в) інше

5. Чи має дитина алергії? (якщо так, то які саме)

а) так

б) ні

в) важко відповісти

6. Чи має дитина страхи, фобії тощо? (якщо так, то що саме)

а) так

б) ні

в) важко відповісти

7. Чи залучається дитина вдома, до трудової діяльності? (якщо так, то що саме)

а) так

б) ні

в) важко відповісти

8. Які методи заохочення та покарання, Ви (батьки), використовуєте у навчанні та вихованні дитини?

9. Якщо дитина рюмсає, плаче, сердиться чи нервує, які методи для заспокоєння, Ви (батьки), використовуєте?

II. Режим дня дитини вдома

1. Опишіть, будь ласка, режим дня дитини вдома. (наприклад, прокидається о 7:30 – 8:30, ранковий туалет, о 10:00 снідає, йде гратись до 12:00, потім обідає та лягає спати, прокидається о 14:00 дивиться телевізор і т.д.)

2. Якими культурно-гігієнічними навичкам вільно володіє ваша дитина?

3. Чи любить дитина гратись самостійно?

a) Так

6) Hi

В) іНШЕ

4. Чи є у вас з дитиною спільні ігри та/або спільна діяльність вдома?

a) так

6) Hi

В) інше

5. Яким іграм дитина віддає перевагу?

6. Чи має дитина улюблену іграшку?

а) так

б) ні

в) інше

7. Яким дитячим мультикам, передачам віддає перевагу?

III. Сон дитини та прийом їжі вдома

1. Чи має дитина вдома обідній сон?

а) так

б) ні

в) інше

2. О котрій засипає дитина ввечері та прокидається зранку?

3. Який дитина має сон?

а) спокійно спить до ранку;

б) тривожний, може прокидатись серед ночі і хникати тощо;

в) погано спить, часто прокидається, плаче посеред ночі.

г) власний варіант _____

4. Чи маєте ви «культ» сну? *(певні правила, звички які повторюються кожен вечір перед сном)*

а) так

б) ні

в) інше

5. Дитина добре їсть вдома?

а) так

б) ні

в) інше

6. Скільки разів на день дитина може попросити їсти?

7. Чи має дитина улюблені страви? (які саме)

а) так

б) ні

в) важко відповісти

8. Напишіть, будь ласка, раціон дитини вдома.

10. Улюблені напої? _____

4. Навчально – виховна діяльність вдома

1. Чи проводите , Ви, вдома з дитиною розвиваючі заняття? (якщо так, то що саме)

а) так _____

б) ні

в) важко відповісти

2. Чи знаєте, Ви, що таке артикуляційна гімнастика ?

а) так

б) ні

в) важко

відповісти

3. Якщо так, чи проводите ви вдома вправи на артикуляцію?

а) так

б) ні

в) інше

4. Чи знаєте, Ви, що таке дрібна та велика (загальна) моторика?

а) так

б) ні

в) інше

5. Чи знаєте, Ви, що таке сенсорні еталони кольору, форм і т.д.?

а) так

б) ні

в) інше

5. Очікування

1. Що ви очікуєте від вихователя групи, в яку ходить дитини?

2. Чого ви очікуєте від асистента вихователя?

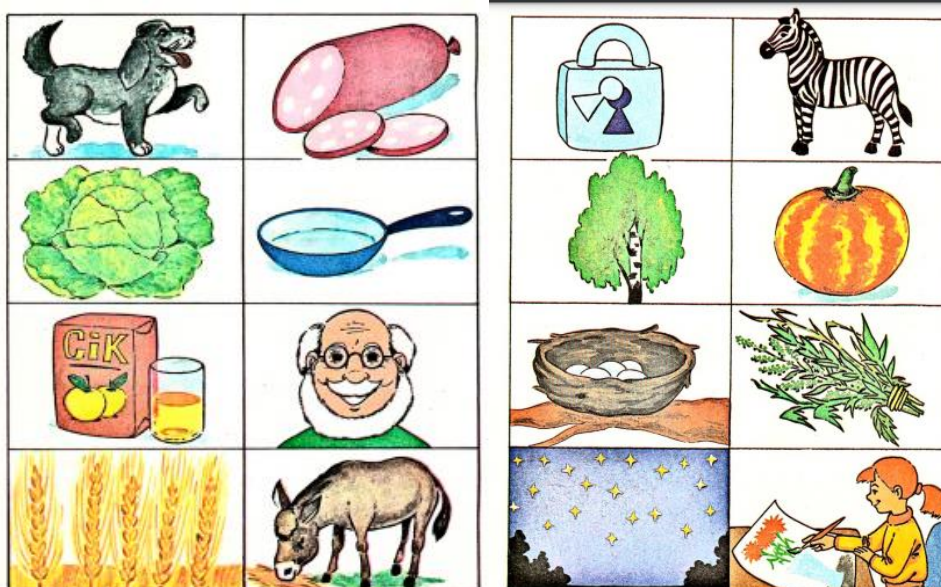
3. Чи маєте ви зауваження до вихователя чи асистента вихователя _____

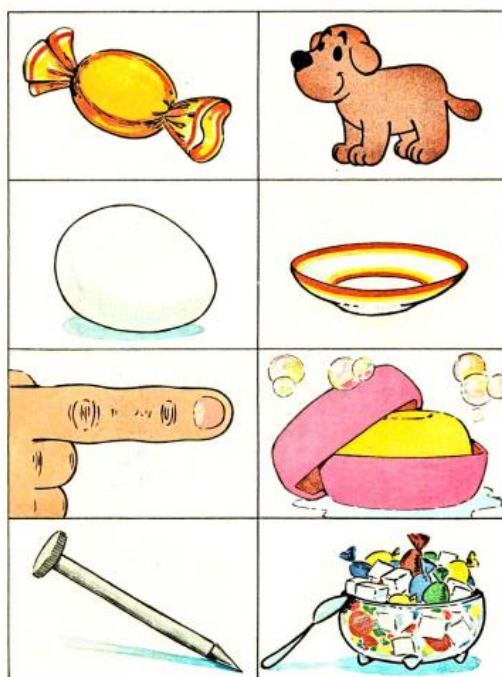
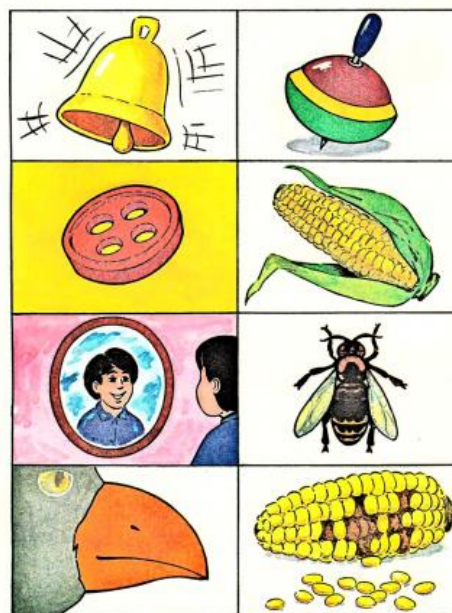
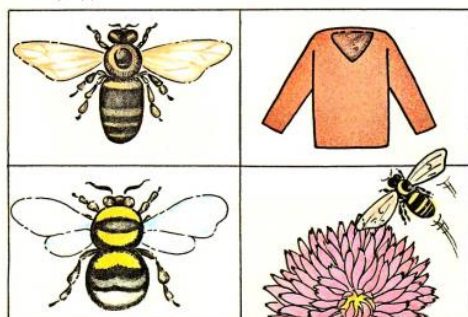
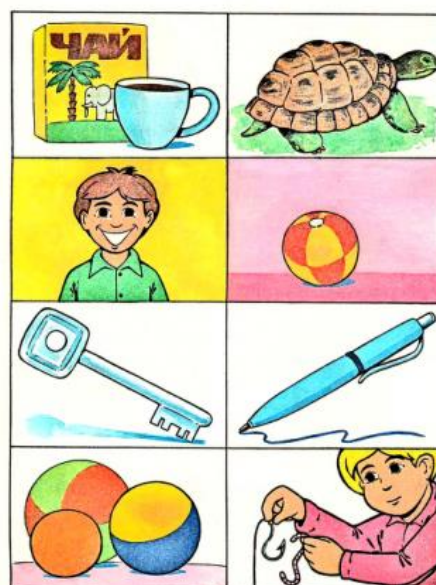
4. Чи маєте ви побажання для вихователя та асистента вихователя?

Додаток Б

Обстеження вимови звуків та слів

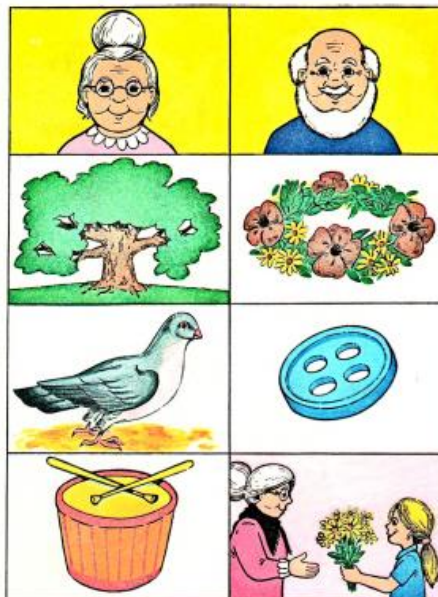
Звуки **с, с'**

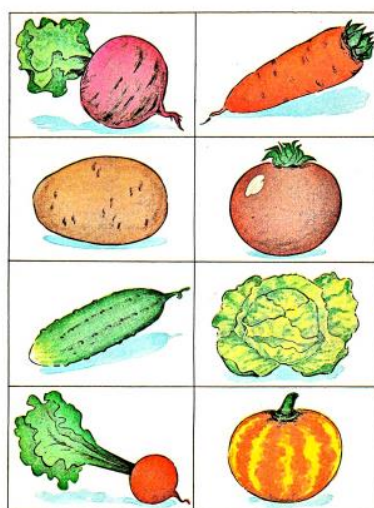
Звуки **ц, ц'**Звуки **дз, дз'**Звук **дж**Звукосполучення **[шч] ш**Звук **ч** та склад **чі**Звуки **л, л'**

Звуки **р, р'**

НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

Давінькі звуки **б, в, д, г, г'**

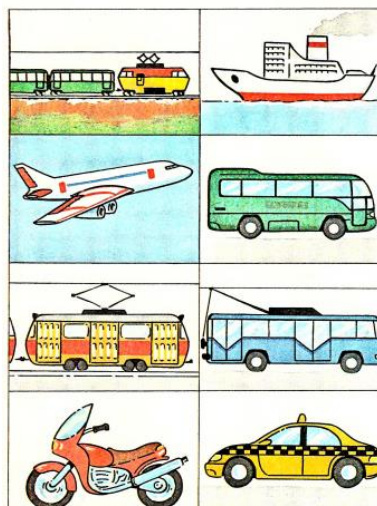
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

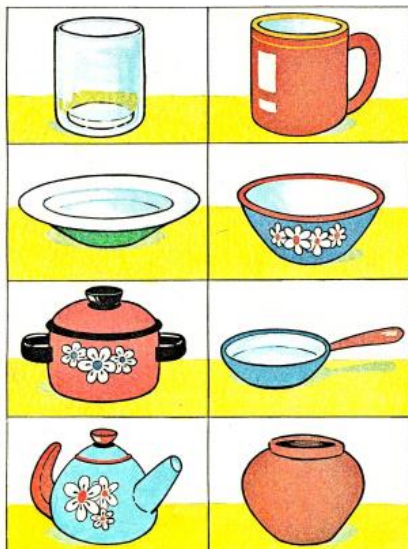
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

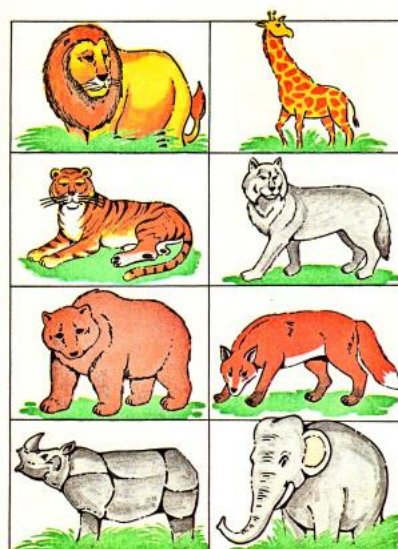
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

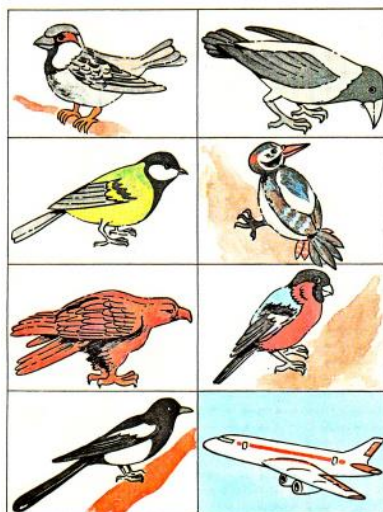
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?

НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ МА-
ЛЮНОК ЗАЙВИЙ. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ
ВСІ ІНШІ МАЛЮНКИ?

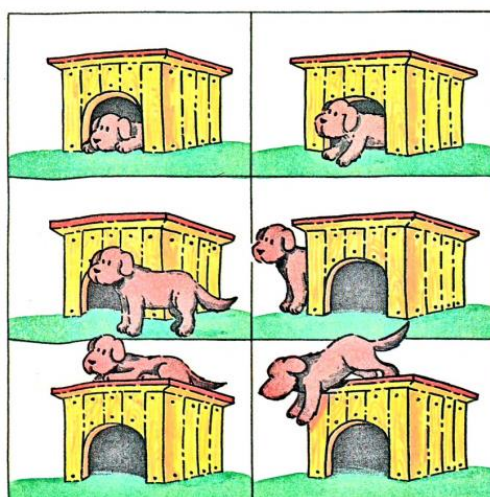
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ МА-
ЛЮНОК ЗАЙВИЙ. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ
ВСІ ІНШІ МАЛЮНКИ?

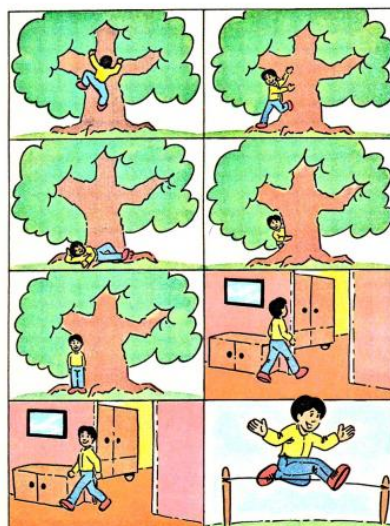
Додаток В

Обстеження граматичної будови мовлення

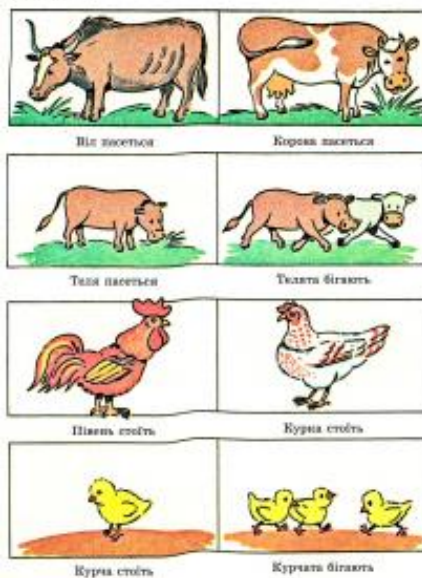
а) СКЛАДАННЯ РЕЧЕННЯ ЗА МАЛЮНКАМИ

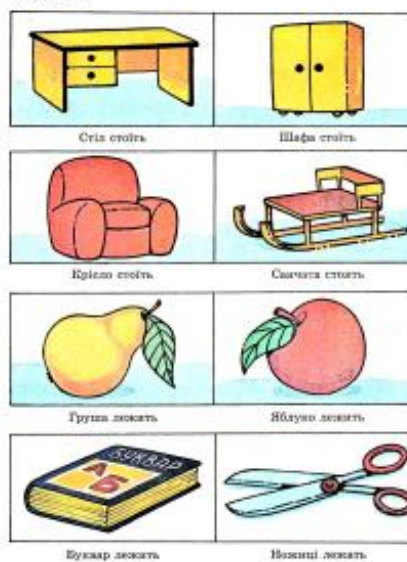
СКЛАДАННЯ РЕЧЕННЯ ЗА МАЛЮНКАМИ

б) ПРИДІЛАННЯ СЛІВ-ЗАЙМЕННИКІВ (МІЙ, МОЙ, МОЄ ЧИ МОЇ) ДО НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО ТВАРИН

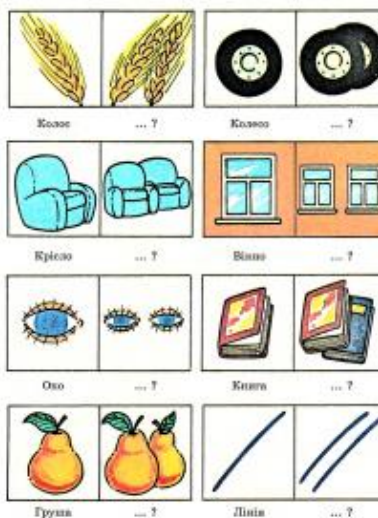

в) ПРИДІЛАННЯ СЛІВ-ЗАЙМЕННИКІВ (ТІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ АБО ТВОЇ) ДО НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО ПРЕДМЕТИ

в. УГОДЖЕННЯ СЛІВ У ЧИСЛІ, РОДІ ТА ВІДМІНКАХ

а) ЧИСЛО ІМЕННИКІВ НАЗИВАННЯ ТОГО, ЩО ЗОБРАЖЕНО НА МАЛЮНКАХ (ЩО АБО ХТО ЦЕ?)

Додаток Г

Роздатковий матеріал до діагностичної вправи «Крокодил»

Додаток Д

Комплекс технік на розвиток мовленнєвого дихання у дітей із ТПМ

Дихальна вправа "Кулька"

Надути щоки. Повільно, плавно випускати повітря через губи, витягнуті вперед.

Дихальна вправа "Хом'як"

Поперемінно надувати щоки.

Дихальна вправа "Футбол"

Губи витягнуті вперед. Здувати ватну чи пінопластову кульку на протилежний край столу. Слідкувати, щоб видихуваний струмінь повітря був цілеспрямованим, а щоки не надувались.

Дихальна вправа "Бульбашки"

Рот трохи відкрити. Широкий кінчик язика впирається у нижні зуби. Посередині язика покласти соломинку для коктейлю, кінець якої опустити у склянку з водою. Дути у соломинку так, щоб утворювались бульбашки. Слідкувати, щоб губи були нерухомими і щоки не надувались.

Дихальна вправа "На гойдалці"

На нитці прикріпити різнокольорові паперові фігурки ляльок (квіти, листочки, сніжинки тощо). Дитині потрібно силою видихуваного повітря розгойдувати їх.

Дихальна вправа "Свищик"

Підготувати чисту пляшечку. Кінчик язичка висунути так, щоб він торкався горлечка пляшечки. Зі звуком «ф-ф-ф» плавно видихати повітря у пляшечку.

Дихальна вправа "Фокус"

Рот трохи відкритий. Губи в посмішці. Язик розслаблений, у формі «лопатки» лежить на нижній губі. На кінчик язика покласти фігурку (метелика, квіточки, квадратик), різко здувати її, спрямовуючи повітряний струмінь уперед.

Ускладнення. Рот широко відкрити. Широкий язик вигнути у формі «чашечки». Покласти на кінчик носа ватку, здувати її, спрямовуючи

струмінь повітря вгору. Слідкувати, щоб видихуваний струмінь повітря проходив посередині язика, а щоки не надувались.

Дихальна вправа "Повітряна кулька"

Надувати повітряні кульки, дитячі гумові іграшки: дитина набирає повітря через ніс і повільно з достатньою силою видихує його через рот в отвір іграшки.

Дихальна вправа "Зігріємо ручки"

Зліпити уявну снігову бабу, а потім дихати у долоні, вимовляючи звук «х-х-х», ніби зігрівати їх.

Дихальна вправа "Кораблик"

Підготувати паперовий кораблик. Пустити його у миску або у ванну з водою. Спочатку дитина дує на кораблик, не поспішаючи, склавши губи як для звука «ф-ф-ф». Кораблик пливе плавно. А потім ніби налітає поривчастий вітер. Дитина складає губи як для звука «п», або витягає їх трубочкою, але не надуваючи щік. Кораблик рухається швидше.

Додаток Є

Дидактичні ігри для дітей із тяжкими порушення мовлення

Дидактична гра «Додай потрібне слово»

Мета: закріпити вживання в мовленні складних слів.

Мовленнєвий матеріал:

мама поклала хліб ... куди? (у хлібницю); брат насипав цукор ... куди? (у цукорницю); бабуся зробила смачний салат і поклала його ... куди? (у салатницю); тато приніс цукерки і поклав їх ... куди? (у цукерницю); Марина не пішла сьогодні в школу, тому що ... (захворіла); ми ввімкнули обігрівачі, тому що ... (стало холодно); я не хочу спати, тому що ... (ще рано); ми поїдемо завтра в ліс, якщо ... (буде гарна погода); мама пішла на ринок, щоб ... (купити продукти); кішка залізла на дерево, щоб ...(врятуватися від собаки).

Дидактична гра «Порівняй предмети»

Мета: уточнення словника за рахунок назв деталей і частин предметів, їх якостей; розвиток спостережливості, зв'язного мовлення.

Обладнання: речі (іграшки, картинки) однакові за назвою, але різні за деталями.

Хід гри. У грі можна використовувати як речі та іграшки, однакові за назвою, але що відрізняються якимось ознаками або деталями, так і парні наочні картинки. Наприклад, два відра, два фартухи, дві сорочки, дві ложки і так далі.

Дидактична гра «Підбери слово»

Мета: закріпити вміння дітей підбирати ознаки до іменників; розвивати словниковий запас.

Хід гри. Дитині пропонується підібрати до будь-якого предмету, об'єкту, явища слова, що позначають ознаки. Наприклад, *зима, яка?* (холодна, сніжна, морозна). *Сніг, який?* (білий, пухнастий, м'який, чистий).

Мовленнєвий матеріал: морозиво, літо, сонечко, хмарка, дощ, листочок, яблука, огірок, сіль, цукор тощо.

Дидактична гра «Поясни значення слова»

Мета: збагачувати словниковий запас, розвивати зв'язне мовлення (вміння пояснювати значення слів).

Хід гри. Вчитель-логопед називає слова, дитина пояснює значення слів (після попередньої роботи з новими словами).

Мовленнєвий матеріал: абазур, сир, завод, перший, сокіл, слива, мир, водій, боксер, клен, термос, верх, сад, полиця, акваріум, перукарня тощо.

Дидактична гра «Добери узагальнююче слово»

Мета: збагачувати словниковий запас, розвивати вміння добирати узагальнюючі слова до групи однорідних предметів.

Хід гри. Вчитель-логопед називає слова, дитина добирає узагальнююче слово.

Мовленнєвий матеріал:

- Сашко, Іра, Валя, Андрій; - кухар, водій, лікар, перукар; - куртка, шапка, кофта, шкарпетки; - помідор, огірок, редис, морква;
- автомобіль, потяг, літак, корабель; - шафа, крісло, ліжко, стіл тощо.

Дидактична гра «Я знаю п'ять назв...»

Мета: розвивати словниковий запас, вміння узагальнювати однорідні предмети; розвивати загальну моторику.

Хід гри. Ця гра проводиться з м'ячем. Дитина промовляє слово та одночасно б'є м'ячем об підлогу.

Мовленнєвий матеріал. Наприклад, дитина промовляє: «Я знаю п'ять назв іграшок: машина – один, лялька – два, кубик – три, м'яч – чотири, піраміда – п'ять (на кожне назване слово дитина б'є м'яч об підлогу)».

Дидактична гра «Хто більше?»

Мета: вчити дітей добирати прикметники до запропонованих іменників.

Мовленнєвий матеріал. Яблуко (яке?) рум'яне, духмяне, червонобоке, смачне, солодке тощо. Слива (яка?) синя, соковита, маленька тощо. Річка (яка?) швидка, гірська, широка тощо. Кішка (яка?) біла, пухнаста, домашня тощо.

Дидактична гра «Добери предмет до ознаки»

Мета: збагачувати лексичний запас дітей, розвивати зв'язне мовлення.

Хід гри. Вчитель – логопед називає прикметники, а діти добирають до них іменники.

Мовленнєвий матеріал. - холодний, білий (сніг); - червонобоке, кругле (яблуко); - стигла, жовта, овальна (диня); - лісовий, колючий (їжак); хитра, руда (лисиця); - бурий, клишоногий (ведмідь); - косоокий, довговухий (заєць) тощо.

Дидактична гра «Слухай уважно»

Мета: формувати вміння контролювати використання словотворчих морфем.

Хід гри. Вчитель-логопед пропонує дітям визначити правильність висловів.

Мовленнєвий матеріал.

- лисиця спить на ліжечку, а лисеня – на ліжку;
- ведмідь їсть з тарілочки, а ведмедик - з тарілки;
- хлопець читає книжечку, а хлопчик – книжку;
- заєць п'є з чашечки, а зайчик – з чашки тощо.

Дидактична гра «Назви три слова»

Мета: розвивати вміння використовувати в мовленні іменники у називному, знахідному, орудному відмінках, збагачення словникового запасу.

Хід гри. Вчитель-логопед задає дитині запитання. Дитині потрібно сказати три слова-відповіді, роблячи крок вперед на кожне слово.

Мовленнєвий матеріал:

- що можна купити? (сукня, костюм, брюки);
- що можна варити? (картоплю, борщ, каву);
- що можна читати? (книгу, газету, журнал);
- чим можна малювати? (олівцями, фарбами, крейдою);
- що може літати? (метелик, пташка, літак).

Дидактична гра «Утвори нестливі слова»

Мета: закріпити вміння утворювати іменники із зменшувально-пестливими суфіксами.

Мовленнєвий матеріал: шнур, вікно, чашка, куртка, шапка, рука, борсук, кіт, пес, катер, стіл, стілець, машина, відро, дерево, будинок, паркан, сонце, квітка, хмара, дощ, кофта, шарф, диван, куля, лялька, піраміда та ін..

Дидактична гра «Мами і малята»

Мета: вправляти в утворенні іменників – назв мам та їхніх дитинчат; вчити класифікувати свійських та диких тварин.

Обладнання: набір картинок: кішка, кошеня, собака, цуценя, корова, теля, свиня, порося, коза, козеня, вівця, ягня, кобила, лоша, лисиця, лисеня, зайчиха, зайченя, білка, білченя, вовчиця, вовченя, ведмедиця, ведмежа, слониха, слоненя, тигриця, тигрєня, левиця, левеня, мавпа, мавпеня.

Хід гри. Назвати тварин – мам та їх дитинчат, класифікувати свійських та диких тварин, використовуючи картинки із зображенням тварин.

Дидактична гра «Чим ми милуємось у лісі»

Мета: закріплювати вміння вживати іменники в орудному відмінку, збагачувати словниковий запас.

Хід гри. Вчитель-логопед пропонує назвати предмети, якими ми милуємось у лісі (іменники в орудному відмінку).

Мовленнєвий матеріал. Наприклад, ми милуємось травичкою, пташками, деревами, квітами, сонечком, білочкою, їжачком тощо.

Бланк «Лист самооцінки»

Лист самооцінювання

Високий

Середній

Початковий

Вмію висловлювати
власну думку

Вмію брати участь у
діалозі

Вмію пояснювати
значення слів

Вмію складати
стрічку часу за
твором

Методичні рекомендації для батьків дітей, що мають тяжкі порушення

1. Виховуйте у дитини самоконтроль, привчайте її використовувати набуті мовленнєві навички, стежити за своїм мовленням і самостійно виправляти допущені помилки;
2. Тривалість одного заняття може становити від 10 хвилин і не повинна бути більше 20 хвилин;
3. Допомагайте дитині у виконанні завдання тільки в тому випадку, якщо вона цього потребує, не намагайтеся виконувати завдання за дитину;
4. Артикуляційні вправи потрібно виконувати перед дзеркалом, щоб дитина могла себе контролювати;
5. Розмовляйте з дитиною чітко, повернувшись до неї обличчям;
6. Під час спілкування з дитиною закріплюйте набуті в процесі заняття вміння і навички;
7. Відведіть спеціальне місце для занять, де дитину нічого не буде відволікати, де їй буде зручно, переконайтеся, що дитині вистачає світла мовлення в умовах війни.
8. Не змушуйте дитину займатися, якщо вона погано себе почуває, для мовленнєвих вправ і завдань у дитини обов'язково повинен «дихати» ніс;
9. Завдання, підібрані учителем, виконуйте послідовно і систематично;
10. Не вживайте слова «неправильно», «не так», «погано», підтримуйте дитину, хваліть навіть за незначні успіхи.
11. Наберіться терпіння і не кидайте розпочату справу, навіть якщо результат не буде видно відразу.
12. Розширюйте коло інтересів дитини. Читайте та розглядайте книжки з яскравими малюнками.

13. У власному мовленні будьте зразком для дитини. Вживайте всі частини мови, емоційне та інтонаційне забарвлення мовлення.

14. При спілкуванні з дитиною вводьте елементи новизни, пояснюючи незнайомі терміни, слова етикету, варіанти словозміни та словотворення.

Корисні посилання:

- пальчикова гімнастика (<https://bitly.su/3FT3yaU7>);
- дихальна гімнастика (<https://bitly.su/cLO9Yp>);
- артикуляційна гімнастика
(<https://ladonky.rv.ua/artykulyatsijna-gimnastyka-dlya-malyukiv/>);
- уточнення артикуляції
(<https://bitly.su/ILD38Vc4>, <https://bitly.su/kjaal8MG>).

Для досягнення результату необхідно займатися з дитиною регулярно та систематично, в один і той самий час. Заняття повинні бути цікавими, не примусовими, в легкій ігровій формі. Тільки за умови активної та свідомої допомоги батьків своїй дитині ефективність занять буде успішною.